

Brieven over de kerk tussen de generaties

bezinning 40 / 2011

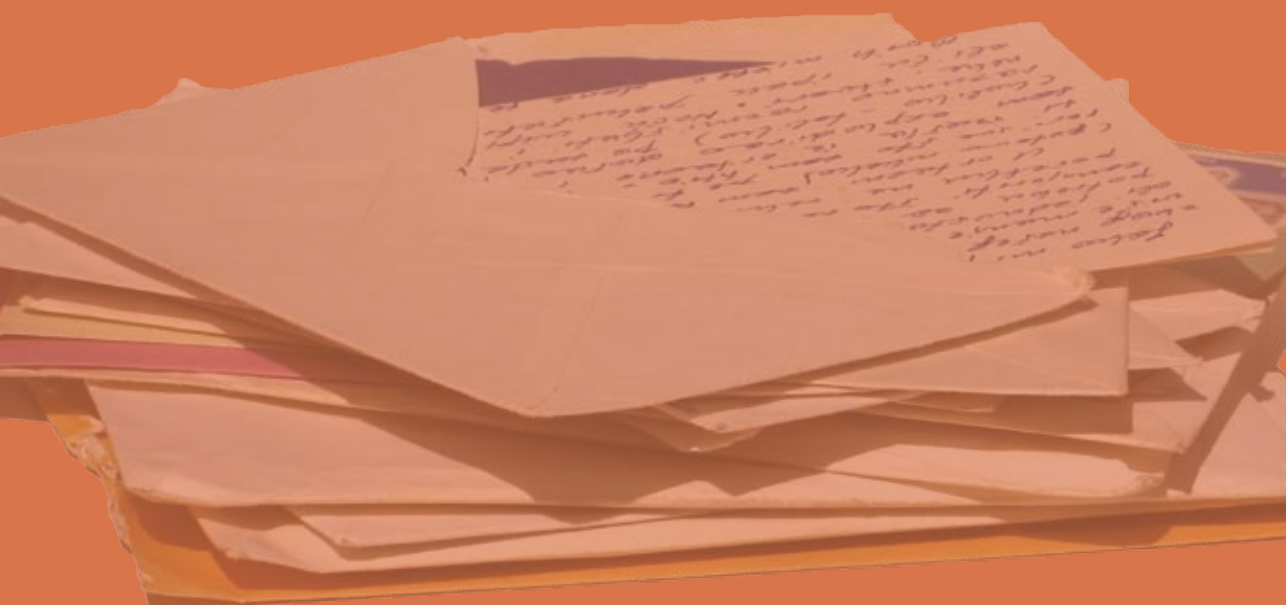
Onder vermelding van de titel te bestellen bij:

Raad van Kerken in Nederland
Kon. Wilhelminalaan 5
3818 HN Amersfoort
[t] 033 4633844
[e] rvk@raadvankerken.nl
[w] www.raadvankerken.nl

Prijs: € 6,00 (*inclusief portokosten*)

Brieven
over de kerk
tussen de generaties

 brieven

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Inleiding	6
De kerk als instituut	8
Algemene Doopsgezinde Sociëteit	11
Anglicaanse Kerk	16
Basisbeweging Nederland	20
Bond van Vrije Evangelische Gemeenten	24
Evangelische Broedergemeenten	29
Genootschap der Vrienden (Quakers)	34
Kerkgenootschap der Zevende-dags Adventisten	39
Protestantse Kerk in Nederland	44
Koptisch Orthodoxe Kerk	49
Leger des Heils	53
Oud-Katholieke Kerk	58
Remonstrantse Broederschap	62
Rooms-Katholieke Kerk	67
Syrisch-Orthodoxe Kerk	72
Vereniging van Orthodoxen 'H. Nikolaas van Myra'	75
Gesprekssuggesties	79

Over de vaste vrijwillige bijdrage en het groenteabonnement

Voorwoord

‘De geest is gewillig, maar het vlees is zwak.’ Deze woorden van Jezus wanneer Hij zijn discipelen slapende aantreft, bevatten een waarheid die ieder herkent. De weg naar de hel is immers geplaveid met goede voornemens. Zulke slechte mensen zijn we niet, dat we niet het beste met de mensheid en de wereld voor zouden hebben. Maar de praktijk van het dagelijkse leven is weerbarstig, en het komt er niet van.

Deze brochure bevat brieven van ouderen aan jongeren en van jongeren aan ouderen over de kerk als instituut. In de inleiding van deze brochure wordt de opzet daarvan nader toegelicht. Toen ik voor enkele weken de honneurs waarnam op het secretariaat van de Raad van Kerken, werd het samenstellen van deze brochure een van mijn taken, ook al nam de uitwerking wat meer tijd.

Bij de kerk als instituut gaat het natuurlijk ook over vorm. De inhoud is het kerk- en gemeentezijn. Mijn visie daarop is sterk beïnvloed door de hervormde theoloog Bert ter Schegget. Hij duidde kerken eens aan als ‘samenscholingen van mensen die weigeren te berusten in het dictaat van de feiten en die roepen of bidden om de vervulling van de droom van vrede’, de gemeente als ‘oefenplaats van heil’, maar: ‘niet exclusief, want het rijk van God is altijd meer dan de kerk’. In de gemeente, zegt hij, houden mensen elkaar vast en bouwen mensen elkaar op. ‘God is bezig in Christus zijn gekomen Rijk te onthullen. De gemeente laat zich meenemen in die beweging en beeldt dat Rijk voorlopig en vóórlopend uit.’ Al deze aanduidingen zijn opdrachten, en bepaald geen gegeven waar iemand zich op zou kunnen beroemen. Steeds weer moet blijken dat de gemeente ook werkelijk de bedoelde gemeente is!

De institutionele vorm waarin dat kerk- en gemeentezijn wordt gestoken, is bepaald niet zonder belang. Omdat het vlees zwak is. En zo kom ik bij de tekst boven dit voorwoord.

De kerk waarin ik opgroeide, de Gereformeerde Kerken in Nederland, kende de ‘vaste vrijwillige bijdrage’ waarmee de leden het kerkelijk werk bekostigden. Vrijwillig, natuurlijk, de kerk is de belastingdienst niet. Maar wel met een stevige richtlijn voor hoeveel iemand bij een bepaald inkomen per maand – vrijwillig – zou kunnen bijdragen. En tegelijk ‘vast’: je verplicht je per maand het door jou

gekozen bedrag over te maken. Want we kunnen de kerk, en dat geldt voor alle andere 'goede doelen', natuurlijk niet afhankelijk maken van onze luimen, onze vrijgevigheid of gierigheid van het moment en van de toevallige kosten omdat onze koelkast net kapot ging. Dáárom was de 2%-actie die de Wereldraad van Kerken in 1970 opzette zo geweldig: iedere gemeente die meedeed, verplichtte zich er toe (vast en vrijwillig!) 2% van de totale begroting bij te dragen ter bestrijding van armoede en onrecht. Vooraf, zonder te weten of het dak van de kerk zou gaan lekken. Dat soort ongemakken lossen we gewoon onder elkaar op, daar kunnen we de mens in nood niet voor laten wachten.

Biologische groenten kopen: 'eigenlijk' zouden we het allemaal moeten doen. 'Eigenlijk' is een woord dat afgeschaft zou moeten worden, zegt mijn man altijd. Maar ja, als je, zoals ik, zweert bij 'groen' en 'duurzaam', maar tegelijk zuinig bent, dan is het een bijna niet te nemen hobbel om steeds weer de goedkopere tomaten te laten liggen. Het vlees is zwak. Daarom: één keer het besluit nemen, op een sterk moment, om een groenteabonnement bij een biologische leverancier te nemen, en je hoeft je nooit meer in bochten te wringen om het goede te doen. Zo kunnen we, onszelf kennende, ons goede gedrag op talloze manieren verankeren, vast en vrijwillig.

Hebben we daarom ook niet ons kerkverband? Niet omdat het heil alleen in dat instituut te vinden zou zijn, maar wel omdat het niets wordt met ons zonder die anderen. Inderdaad, omdat ons vlees zwak is. Omdat we niet in ons eentje de Schriften lezen en begrijpen, ons oog houden op de zieken en behoeftigen, onrecht aanklagen en aanpakken, zo leven dat onze vriendelijkheid allen bekend is, omdat er immers steeds opnieuw dingen zijn die ons daarvan afhouden. Onze portemonnee, ons gezonde, en dus beperkte, verstand, ons (vermeende) gebrek aan tijd, de televisie, de vrouw die we net getrouwd en het huis dat we net gekocht hebben, er is altijd wat.

Ook al staat die kerk in haar feitelijke gedaante velen van ons bij tijd en wijle flink tegen, uiteindelijk kunnen we niet zonder, en dus blijven we hopen op een 'verbeterbare kerk'. 'Wachtlopen tegen de duivel' (zie Inleiding): dáár gaat het om in de kerk. En zo'n wacht moet je wel organiseren, anders wordt het niets. Vast en vrijwillig.

Greetje Witte-Rang

Inleiding

In de vergadering van 9 december 2009 sprak de Raad van Kerken in zijn plenaire vergadering over de kerk als instituut. Aanleiding was een opmerking in een nota van een aantal jongvolwassenen dat de kerk als instituut voor hen weinig prioriteit heeft. In de Raad bleek dat anders te liggen. De kerk heeft een institutionele gestalte nodig: over dat uitgangspunt waren de leden van de Raad van Kerken het eens.

Dr. Arjan Plaisier schreef voor deze bespreking na overleg met mgr. Jan van Burgsteden en ds. Klaas van der Kamp een notitie over het thema. 'Zonder gestalte en duur is het moeilijk voorstelbaar hoe de kerk aan haar missionaire, pastorale en catechetisch leven gestalte kan geven', schreef hij. En: 'Zonder instituut valt een belangrijke schakel voor de geloofsverkondiging en geloofs-overdracht weg.'

De Raadsleden herkenden wat geschreven was en vulden het aan. Het instituut zorgt voor zichtbaarheid van het evangelie, voor representatie, voor continuïteit in kennis en spiritualiteit, voor toegankelijkheid. Iemand uit de Anglicaanse Kerk vertelde van een collega die diensten belegde voor kleine groepen. Op de vraag 'waarom' zei hij: 'We lopen wacht tegen de duivel. Dat doen we al zeventien honderd jaar en dat blijven we doen.' Vanuit alle tradities kwamen opmerkingen over de liefde die men, ondanks alles, voor het instituut 'kerk' heeft. Maar tegelijk werd benadrukt dat het nodig is om het instituut open en kwetsbaar te houden. 'Je kunt niet als een poortwachter voor de deur staan en de toegang afgrendelen naar een nieuwe generatie. Het instituut is ook hun eigendom en zij mogen er een eigen ontwikkeling aan geven.' En: 'Bevlogenheid zonder instituut heeft de neiging te vervallen tot sektarisme.'

Op basis van de bespreking herschreef dr. Arjan Plaisier de notitie. Maar omdat de aanleiding voor de notitie een opmerking van jongvolwassenen was, besloot de Raad ook om jongvolwassenen en voorgangers uit de kerken met elkaar in gesprek te brengen in de vorm van een briefwisseling naar aanleiding van de notitie over de kerk als instituut. Deze brochure bevat zowel de notitie van Plaisier als die briefwisseling.

In de helft van de gevallen schreef de voorganger de eerste brief, in de andere helft de jongvolwassene. Vervolgens is er een reactie opgenomen van degene die als eerste schreef. Doel van de briefwisseling was om het thema 'de kerk als

instituut' in discussie te brengen. Waar heb je een kerk voor nodig? Hoe moet zo'n kerk eruitzien? Het doel van de briefwisseling was niet om met een afrondende conclusie te komen. Het doel was wel het thema bespreekbaar te maken tussen de verschillende generaties in alle kerken.

Alle (toen) zestien bij de Raad aangesloten kerken zijn gevraagd een bijdrage te leveren. Dat resulteerde in vijftien sets brieven, soms twee, maar meestal drie per kerk: twee brieven en een reactie van de eerste briefschrijver. De naam van het kerkgenootschap heeft de volgorde van de bijdragen bepaald.

De opzet is geslaagd, want de brieven leveren met elkaar een breed scala aan visies op de kerk op, met veel vragen over beleving en bezieling, vrijheid en vrijblijvendheid en een bont geheel van zeer uiteenlopende tradities en wijzen van spreken en geloven, waarbij het grootste verschil zeker niet zit in de leeftijd. Natuurlijk, een bekend gegeven is dat tegenwoordig jongvolwassenen minder geneigd zijn zich blijvend te verbinden aan organisaties dan ouderen. Maar veel bepalender voor de visies blijkt te zijn ieders persoonlijke geschiedenis, de opgedane ervaringen en de behoeften die mede daardoor gegroeid zijn. En waar er zich wel duidelijke verschillen tussen jonger en ouder voordoen, zal ieder zich de vraag moeten stellen of dat ook iets zegt over de wijze waarop de ouderen vorm gegeven hebben aan het kerkzijn.

Wij hopen dat de brochure aanleiding mag zijn voor doorgaande bezinning. Daartoe is achterin de brochure een reeks gespreksvragen opgenomen.

De kerk als instituut

Een notitie opgesteld door Arjan Plaisier en vastgesteld in de plenaire vergadering van de Raad van Kerken.

Wat is de kerk?

- De kerk is daar waar 'twee of drie in de naam van Christus bijeen zijn'.
- De kerk is een gemeenschap van broeders en zusters, die elkaar ontmoeten en met elkaar verbonden zijn door Christus.
- De kerk is het mystieke lichaam van Christus waarin wij worden ingelijfd.
- De kerk is de geloofsgemeenschap van hen die Christus belijden als Heer en Hem volgen in woord en daad.
- De kerk is daarom in de kern geen menselijke vinding of organisatievorm, maar een schepping van de Geest, die vooraf gaat aan menselijke inspanningen. Daarom geloven we ook 'een algemene, apostolische kerk, gemeenschap der heiligen'.

De kerk is ook instituut

Bij een instituut onderscheiden we gestalte en duur.

Gestalte: er is een geregelde vorm van samenkomen, van leiding geven, van organisatie van geestelijk leven. Er zijn veelal zichtbare elementen als gebouwen, sacramenten, ambten. Het geestelijk leven heeft uitdrukking gekregen in 'figuren' en samenstellingen van figuren, die een zeker bestand hebben.

Duur: er is een continuïteit, de verworvenheden van gisteren werken door in de werkelijkheid van vandaag. Duur wil zeggen: er is traditie, wat overgeleverd is, heeft doorwerking. Duur wil zeggen: er is een vorm die bestendig is, die niet elk moment ter discussie staat. Juist deze duur maakt het mogelijk om de inhoud tot zijn recht te laten komen.

Het geestelijk leven, het 'leven uit God' is een leven dat zichtbaar en tastbaar wordt. God is een Geest, maar deze Geest werkt in op de wereld en creëert daar zichtbare en tastbare vormen.

Wat is het onmisbare van een instituut?

1. Het maakt het sociale aspect van christenzijn duidelijk. Christenen horen bij het lichaam van Christus en dat is ook een zichtbaar lichaam.
2. Het maakt de eenheid van christenen zichtbaar. Jezus heeft niet alleen om een onzichtbare eenheid gebeden.
3. Het maakt collectief handelen mogelijk. Een concrete gemeenschap kan zich ergens voor inzetten, kan machten (die ook concrete gestalte aannemen) aanspreken en zonodig uitdagen. Een concrete gemeenschap kan ook lijden.
4. Het organiseert het christelijk leven en brengt discipline aan. Deze organisatie is ervoor bedoeld om de Geest van Christus te laten doorwerken in het leven van christenen.
5. Het maakt commitment en trouw tastbaar. Zonder zichtbare gestalte waar ik mij toe verhoud en tot verplicht, is trouw wel erg goedkoop en vluchtig.

Wat is het probleem van het instituut?

Er is een probleem met het instituut omdat het de neiging heeft

1. zich tot doel te verheffen;
2. zich tegen veranderingen tweer te stellen;
3. geen kritiek te kunnen velen;
4. een conglomeraat van belangen te worden;
5. anoniem te zijn, waardoor het vaak ontbreekt aan persoonlijk leiderschap;
6. traag te worden, waardoor ze vaak achter de feiten aanloopt en in plaats van trendsettend trendvolgend is geworden;
7. de gehoorzaamheid aan de Heer en de openheid naar de Geest te verliezen.

In welke richting moeten we het zoeken?

Het instituut blijft onmisbaar, maar de problemen zijn reëel. Pasklare oplossingen zijn er niet maar de volgende overwegingen wijzen een richting.

Het instituut kerk moet zijn:

1. voldoende flexibel om de werking en de impulsen van de Geest de ruimte te kunnen geven. Flexibel is wat anders dan hijgerig achter de laatste mode aanlopen. Het is de openheid voor wat de Geest tot de gemeente te zeggen heeft.
2. voldoende herkenbaar dat er een gevoel van 'behoren bij' mee gepaard gaat. Dit lijkt op lokaal niveau gemakkelijker dan op bovenlokaal. Herkenbaarheid geeft de mogelijkheid elkaar ergens op aan te spreken en op aan te worden gesproken.
3. voldoende transparant. Er moet herkenbare vertegenwoordiging zijn, maar ook verantwoordelijkheid en verantwoording. Alles wat zich schimmig achter de schermen afspeelt, roept terecht wantrouwen op.
4. voldoende nederig: de kerk heeft ook collectief vele redenen tot schuldbelijdenis en het gebed om vernieuwing. Een instituut dat zichzelf op de borst klopt heeft van het evangelie weinig begrepen.
5. voldoende zelfbewust en vitaal om een nieuwe generatie te kunnen aanspreken.

Arjan Plaisier, lid moderamen Raad van Kerken

19 oktober 2010

Algemene Doopsgezinde Sociëteit

In de doopsgezinde briefwisseling begint de jongvolwassene, in dit geval Gerrit Visser, met schrijven; Henk Stenvers, algemeen secretaris van de Algemene Doopsgezinde Sociëteit, reageert.

Beste Henk,

Aanleiding voor dit schrijven is een verzoek van de Raad van Kerken. De Raad wil de dialoog tussen generaties stimuleren. Ik als jongvolwassene, jij als oudje; pure leeftijdsdiscriminatie dus! Desalniettemin wil ik voorstellen van deze gelegenheid gebruik te maken om onze doperse identiteit te profileren.

Wat mij betreft zijn kerken dé plek waar vrij gesproken kan worden over zingeving; een platform waar mensen hun gevoelens over het leven kunnen delen en geïnspireerd kunnen raken. Het bieden van dat platform, dat is de kerntaak voor het instituut kerk.

De diversiteit van de verschillende kerken is belangrijk zodat iedereen een omgeving kan vinden waar hij/zij zich prettig voelt. Bij christelijke kerken is het de traditie van de Bijbel die gebruikt wordt om te leren. De Bijbelse verhalen gebruik ik om te leren hoe je op verschillende manieren basale vraagstukken van het leven kunt benaderen. Naast die traditionele geschriften kan er ook inspiratie worden opgedaan uit hedendaagse materialen; bijvoorbeeld uit films, kunst, muziek, verhalen en gedichten.

Het karakter van een kerk wordt gevormd door de mensen die in de kerk actief zijn. Volgens mij is het karakter van de doopsgezinden vooral open en liberaal. Een plek c.q. omgeving waar veel vrijheid is voor een eigen invulling van het geloof. Het enige dogma dat ik de afgelopen jaren heb kunnen bespeuren, is dat van de geweldloosheid.

Keuzevrijheid vind ik een heel belangrijk. Doopsgezinden laten mensen zelf kiezen of ze hun geloof belijden en hoe ze dat doen. Zelf ben ik pas gedoopt toen ik er echt van overtuigd was dat ik dat wilde, na een jarenlange zoektocht. De doopsgezinde wereld kent natuurlijk ook nog enkele vastgeroeste gebruiken en gewoonten. Met de leegloop van onze kerken is de bereidheid tot verandering overigens steeds groter. Ik heb wel mijn zorgen over de positie van tradities; soms worden oude gebruiken als traditie gestempeld om veranderingen tegen te gaan. Een brede dialoog over wat onze doopsgezinde tradities daadwerkelijk zijn zou daarbij kunnen helpen. Hoe zou jij onze tradities beschrijven?

In de notitie *kerk als instituut* lees ik veel verwijzingen naar Christus, God en de Geest. Ik vind dat nogal Gristelijk! En dat bedoel ik niet positief. Het heeft mij jaren gekost om geschikte definities te vinden voor de woorden God en Heilige Geest. En de verheerlijking van Jezus Christus kan ik nog steeds moeilijk plaatsen. Lange tijd had ik een soort allergie voor die woorden. Daarom denk ik dat we als kerken, en zeker als doopsgezinden, er goed aan doen terughoudend om te gaan met deze termen. Volgens mij is het niet mijn christelijk geloof dat mij verplicht om goede dingen te doen, maar doe ik dat omdat ik mens ben. Mensen zijn niet per se goed of slecht. We maken allemaal fouten en compenseren dat. Een neutrale balans lijkt me een mooi ideaal! Ik twijfel er wel over of dit ook door oudere zusters en broeders wordt gedeeld, misschien zijn zij zich bewuster van hun christelijke geloof in het dagelijks leven. Hoe ervaar jij dit?

Ik ben ervan overtuigd dat ik niet de eerste ben die bovenstaande verkondigt. Ik denk dat heel veel al gezegd is over het geloof. Dat moet ons (doopsgezinden/christenen/gelovigen/mensen) echter niet weerhouden van een continue dialoog over hetgeen ons inspireert en verwondert.

Met vriendelijke groet,
Gerrit Visser

Beste Gerrit,

Dank voor je brief, goed om te lezen hoe jij als jongvolwassene kijkt naar onze geloofsgemeenschap. Over veel denken we hetzelfde. Toch wil ik wel wat kanttekeningen plaatsen.

Ik ben het met je eens dat de kerken bij uitstek de plaatsen zijn waar mensen elkaar moeten kunnen ontmoeten rond zingeving. Zeker is dat een heel belangrijke, zo niet de belangrijkste functie van de kerk. Dit is de platformfunctie als geloofsgemeenschap. Maar alleen platform zijn lijkt me niet genoeg.

De geloofsgemeenschappen hebben ook als opdracht om de gelovigen toe te rusten. Daar is voor nodig dat er mensen in de kerk zijn die in staat zijn om op een inspirerende manier de Bijbelse teksten uit te leggen, in een breder kader te plaatsen en van daar verbindingen te leggen naar het dagelijkse leven. Er moeten mogelijkheden zijn voor opleiding en onderzoek, ruimte voor samenkomen, etc. Er moet dus een zekere vorm van organisatie zijn, plaatselijk, landelijk of wereldwijd. Je zou kunnen zeggen: dat is de institutionele taak.

Ik hecht net als jij grote waarde aan de diversiteit van de kerken zodat mensen een bij hun passend geestelijk thuis kunnen vinden. Wat ik wel jammer vind, is dat sommige kerken wel erg overtuigd zijn van hun eigen 'gelijk' waarbij anderen soms respectloos worden weggezet als ongelovigen.

De mensen vormen de geloofsgemeenschap. Je omschrijft het karakter van de doopsgezinden als open en liberaal. Open, zeker er is vaak veel ruimte om over allerlei zaken te praten hoewel ik toch ook wel veel huiver ontmoet om over het

eigen geloof te praten, vaak vanuit een soort verlegenheid of angst om het ‘fout’ te zeggen. Gelukkig is er de laatste jaren weer wat minder schroom en komt er meer ruimte voor geloofsgesprek. Liberaal, in de zin waarin je dat verduidelijkt, akkoord. Maar sommigen weten wel erg goed wat ‘doopsgezind’ is en wat niet en geven daarmee wat minder ruimte voor die eigen invulling. Je herkent dat ook in de vastgeroeste gebruiken.

Tradities waarvan men de betekenis niet meer kent of die ontwikkelingen tegenhouden, zijn volgens mij zinloos. Volgens mij kunnen de doopsgezinden bij uitstek een geloofsgemeenschap in beweging zijn of zouden ze dat moeten zijn. Tradities, waarvan we de oorsprong en betekenis kennen en die ons aanspreken, kunnen zinvol zijn om te onderhouden. Ze geven een band met hen die ons voorgingen, al die mensen die aan onze geloofsgemeenschap gebouwd hebben. Daarmee schuif je in bij die stoet van gelovigen die ons zijn voorgedaan en die na ons komen.

Het is een gegeven dat de meeste kerken anders met de woorden God, Christus en Geest omgaan dan vaak in onze geloofsgemeenschap. Ik herken de huiver die je beschrijft. Binnen onze geloofsgemeenschap gebruiken we niet gauw ‘grote woorden’. In het onderzoek voor het boek Macht van een minderheid werd gevraagd naar het Christusbeeld. Een minderheid geeft als antwoord dat voor hun Jezus de Eniggeboren Zoon van God is. Geloven doopsgezinden daarom niet? Sommigen zullen dat zeggen, maar ik weet zeker dat ze dat wel doen maar andere woorden gebruiken om hun geloof te omschrijven.

Voor mij is de inspiratie van Christus dat ik mij geroepen voel, niet verplicht ben, om in mijn leven, in mijn denken en doen te zoeken naar de weg van vrede en gerechtigheid, naar compassie, naar dat beetje meer dan het gewone. In de mens vind je goed en slecht. Het geloof inspireert me om in mensen het goede te zien en niet alleen mijn eigen belang voorop te stellen. Ik kan mijn geloof niet los zien van mijn dagelijks leven. In alles wat je doet, in elke beslissing speelt het een rol, gelukkig niet altijd bewust.

Laten we vooral open blijven praten over wat ons beweegt want in de dialoog kunnen we met en aan elkaar groeien!

Met hartelijke groet,
Henk Stenvers

Beste Henk,

Hartelijk dank voor jouw brief. Mijn antwoord heeft even op zich laten wachten, allereerst mijn excuses daarvoor. Ik heb jouw brief meerdere keren gelezen en steeds concludeerde ik: wat ben ik het toch ontzettend met Henk eens! Om alleen dat te benoemen in mijn repliek leek me saai, dus dan liet ik je brief weer even liggen om 'm later weer tot me te nemen. En telkens weer raakte ik enthousiast over onze doopsgezinde verbondenheid.

Een oud-predikant concludeerde onlangs al dat ik de laatste jaren ben veranderd. De opstandige Gerrit is achterover gaan leunen. De 'Ja, maar-generatie' zie ik in mijn omgeving ook steeds milder worden. Misschien is het daarom dat ik de indruk heb dat de maatschappelijke wind is gedraaid ten aanzien van geloven. Volgens mij is er steeds meer ruimte en respect voor zingeving. Hopelijk herken jij die trend ook.

Nogmaals dank voor jouw schrijven en alle goeds!

Met vriendelijke groet,
Gerrit

Anglicaanse Kerk

Sam Van Leer, voorganger in de Anglicaanse Kerk, opent de briefwisseling; Diane Wesselink, lid van de Anglicaanse kerk in Twente, komt als jongvolwassenen met een reactie.

Beste Diane,

Ik hoop dat het goed met je gaat en dat je zin hebt in het nieuwe jaar, in vertrouwen op Gods beloften en op zijn zegen.

Ik schrijf je deze brief in het kader van een project dat is opgezet door de Nederlandse Raad van Kerken. Ze willen daar graag verschillende generaties met elkaar in gesprek brengen over hun visie op de kerk, en dan met name op de kerk als instituut.

Ik zeg maar meteen dat dit me enige zorgen baart. In de loop der eeuwen is de kerk op veel verschillende manieren omschreven: het lichaam van Christus, de gemeenschap der heiligen, het volk van God, de gemeente der uitverkorenen. Van al die omschrijvingen lijkt 'de kerk als instituut' me de minst nuttige. Het woord roept associaties op met machtsmisbruik, verborgen agenda's, gebrek aan flexibiliteit, openheid, creativiteit en menselijkheid. We spreken over 'institueren' als iets voor langere tijd wordt vastgelegd en dichtgetimmerd met regels en afspraken; denk aan een grondwet of een regering. Voor veel mensen heeft het woord 'instituut' een gedateerde en ouderwetse bijklank en het wantrouwen jegens gevestigde instituten groeit met de dag. De vele media-aandacht voor het wangedrag van mensen die het in allerlei instituten voor het zeggen hadden of hebben, draagt daar extra aan bij, om nog maar te zwijgen van de pogingen om een en ander in de doofpot te stoppen. Bovendien is de maatschappij zo geïndividualiseerd en op de korte termijn gericht dat lidmaatschap van organisaties steeds zeldzamer wordt. De meeste politieke partijen, vakbonden en, inderdaad,

kerken verliezen alleen maar leden. Een (post)modern mens denkt nu misschien: 'Mij best, laat ze maar uitsterven.'

Ik begrijp de kritiek, maar toch zie ik ook de waarde van (sommige) institutionele aspecten van de kerk.

Voor mij begint het met het geloof dat de liefhebbende God die het heelal geschapen heeft daarin uit vrije wil is afgedaald om het te verlossen. Hij werd een mens zoals wij, en leefde en stierf in onze plaats om op die manier de weg te wijzen naar een nieuw leven met God door de Geest.

God vond het dus de moeite waard om mens te worden om redding te brengen. Dan is het ook de moeite waard om deze incarnatiegedachte verder te onderzoeken en door te trekken. Lange tijd hebben christenen gedacht dat het geestelijke meer waard was dan het materiële, maar de Incarnatie daagt ons uit om tussen deze twee geen tegenstelling, maar een mogelijke eenheid te zien.

Veel mensen willen nog wel meegaan in de gedachte dat de kerk een geestelijke beweging hoort te zijn van enthousiaste mensen die weten wat liefhebben is. Het geloof in de incarnatie maakt het voor mij extra duidelijk dat we in de kerk moeten samenleven, samenkomen en samenzijn om concreet te laten zien dat we aan elkaar en aan Christus zijn toegewijd. Dit kan met zich meebrengen dat we ons moeten organiseren om God te kunnen dienen en om op een structurele en effectieve manier voor de armen en verdrukten te zorgen, om erediensten te kunnen houden en door Gods Geest geleid samen te leven en te werken.

Wij geloven dat de Anglicaanse Kerk maar een klein onderdeel is van de wereldwijde kerk. Onze aanpak is wat meer gestructureerd, meer geïnstitutionaliseerd dan die van sommige andere kerken, al zijn er ook kerken die juist weer strakker georganiseerd zijn dan wij. Ik voel me aangesproken door wat David Ford zegt over ons gemeenschappelijke doel: 'Het is onze roeping om te improviseren op een manier die verrast en verblijdt, en tegelijk trouw te blijven aan ons verleden.' Als wij het werk van Gods Geest in deze wereld zoeken en ontdekken, en zien hoe die Geest van leven en liefde zich kritisch opstelt tegenover de tijdgeest, dan zijn we op de goede weg.

We hoeven de instituten als zodanig niet af te schaffen als ze (wat onvermijdelijk is) uit de gratie raken, of niet voldoen aan het ideaal of aan onze verwachtingen. Aan de andere kant denk ik dat we voortdurend het instituut kerk moeten gebruiken, kritisch tegen het licht houden, bevragen en aanpassen met het oog op het oorspronkelijke doel, dat altijd blijft gelden: dat we in ons leven Gods liefde in en voor de wereld uitdragen.

In Christus verbonden,
Sam

Vertaling: Dorienke de Vries

Beste Sam,

Ik hoop dat deze brief het soort brief is dat je bedoelde! Ik kijk natuurlijk wel vanuit mijn Nederlandse Hervormde (op gereformeerde grondslag) achtergrond naar de vraag 'kerk als instituut' in het algemeen en naar de Church of England (Kerk van Engeland) in het bijzonder. Tot nu toe zie ik veel positieve dingen.

De Kerk van Engeland is episcopaal, wat anders is, maar ik vind het heerlijk duidelijk in tegenstelling tot sommige kerken die een beetje wazig bij mij overkwamen wat betreft de leiding. Zoals in veel dingen blijft de Kerk van Engeland gelukkig wel op de 'golden' middenweg en is de Aartsbisschop van Canterbury de eerste onder zijn gelijken. Deze overzichtelijke regeling zorgt er, denk ik, voor dat een wereldkerk als de Anglicaanse beter te sturen is. Bijvoorbeeld in ons eigen parochie in Twente en in samenwerking met andere Anglicaanse kerken in Nederland steunen wij de bestrijding van malaria en het graven van waterputten in het bisdom van Luweero in Uganda zonder dat een gedeelte van dat geld verdwijnt in de zakken van corrupte personen.

Iets anders dat mij persoonlijk aanspreekt, is dat de Anglicaanse kerken hun vrouwelijke leden niet alleen als poetsvrouw zien, maar dat een vrouw in de kerkenraad mag zitten en het zelfs tot bisschop kan brengen.

Zoals je weet, hou ik van stedentrips en de lijst met Anglicaanse kerken overal in Europa die je me gaf, komt goed van pas. Hierdoor heb ik verschillende kerkdiensten meegemaakt – allemaal een beetje verschillend maar allemaal enorm gastvrij. Dat je verschillend mag zijn in de Kerk van Engeland is voor mij met mijn achtergrond een groot 'pro'.

Zoals je kunt lezen zie ik in het instituut kerk en in het bijzonder de Kerk van Engeland toch veel pro's tot nu toe. Mocht het ooit veranderen, dan hoor je dat van me!

Groeten,
Diane Wesselink

Beste Diane,

Hartelijk bedankt voor je antwoordbrief! Je gloedvolle woorden over de kerk in het algemeen en die van ons in het bijzonder doen me goed, maar maken me ook een beetje verlegen.

Zelf zie ik het institutionele aspect van de kerk nog weleens als een probleem, vooral wanneer het ertoe leidt dat we te veel naar binnen gericht raken en te bureaucratisch worden. Jij benadrukt echter juist de positieve kant ervan.

Je wijst erop dat we juist door onze structuur elders in de wereld mensen in nood op een duurzame manier kunnen helpen. Je waardeert het dat we in heel Europa en zelfs over de hele wereld pastorale zorg en kerkelijk onderdak kunnen bieden. Daardoor leren we ook om minder plaatselijk te denken, en over de landsgrenzen heen te kijken.

Ook noem je het feit dat in de Anglicaanse Kerk verschillende opvattingen een plaats mogen hebben, en je ziet hoe de kerk vooruitstrevend kan zijn zonder ontrouw te worden, bijvoorbeeld in de kwestie van de positie van man en vrouw.

Ik ben erg blij met je verfrissende kijk op de zaak. Net als jij zie ik de voordelen van een kerk die op een doordachte manier is georganiseerd. Het geeft ons goede mogelijkheden om te getuigen van ons geloof en in Jezus' naam onze naasten te dienen. Ik kan alleen maar hopen en bidden dat we ons uiterste best zullen doen om die mogelijkheden goed te gebruiken.

In Christus verbonden,
Sam

Basisbeweging Nederland

Voor de Basisbeweging Nederland schrijft eerst Yosé Höhne-Sparborth, voorzitter van de Basisbeweging Nederland en afgevaardigde in de plenaire Raad. Jurjen van der Weg reageert als jongvolwassene.

Beste Jurjen,

‘Kerk’ heeft al wat in mij leeft aangeraakt,
daarin ben ik kind van mijn generatie.

Mijn leven dreef mij in alle windrichtingen door momenten Kerkzijn. Om eerlijk te zijn, als ik binnen de Basisbeweging of binnen Nederland was gebleven, dan zou ik nu waarschijnlijk agnost zijn.

Wat nu Basisbeweging Nederland is, is mij een basis. Enthousiaste groepen, ook al worden de meeste leden oud. Een paar stevige groepen, zoals Leeuwarden, de Dominicus in Amsterdam. Oprecht, zoekend, open, in dialoog. Kritisch op de maatschappelijk/politieke ongein van deze tijd. De ideologische discussies voorbij waarin we elkaars leven verzuurden – in tijden toen we dachten ons die luxe te kunnen permitteren.

Raad van Kerken, nationaal. Een vriendelijk college, daarbinnen een aantal zeer enthousiaste hardwerkende mensen die de oecumene door de crisis heen zullen helpen. Maar o, wat vergt zo’n beleidsniveau een geduld. De kleingelovigheid van hen die denken veel te verliezen te hebben, is soms voelbaar.

Nederland en de Nederlandse kerk maakten me de laatste twintig jaar somber. Zo imploderend, toenemend naar binnen gericht, alsof wij, die ons eigen land schiepen, ook God moeten vormgeven en dan wel graag naar onze kleine maat die steeds benepener wordt. Een God naar ons beeld, mensen uit een industri-

eel productiesysteem, klonen, allemaal dezelfde geur, dezelfde taal, dezelfde zelfgenoegzaamheid. Weg geloof, hoop, liefde. Nederland staat voor: economische kracht, veiligheid, intolerantie. Bezuiniging als legitimatie om het waaien van de Geest in te dammen: in de politiek, in de kerken. Terug naar het heldere Nederlandse concept: strakke kanalen en dijken. God(s) vertegenwoordiger) als Dijkgraaf.

Ik leefde in gemeenschappen in El Salvador en Nicaragua. Daar leerde ik weer wat geloven is: overgave, leven in de rust van wat de dag geeft en vertrouwen dat het ook morgen mogelijk zal zijn; omdat je samen bent.

Ik leefde mee in Bagdad en Mosul. Daar leerde ik weer wat hopen is, mij voegend in het Arabische koorgebed van de zusters. Ik werd hun zuster toen we, samen ons tot Allah richtend, de vrees deelden om de kogels die door de stad floten en de ontploffingen die om ons heen dreunden.

Ik werd deel van de wereldkerk, toen ik alle gewenning uit mijn jeugd kon achterlaten en mij overgaf aan de lokale rituelen in die zo andere gemeenschappen.

In de Bijlmer leef ik een beetje mee, elke week, met uitgeprocedeerde vluchtelingenvrouwen en hun kinderen, in afwachting van de beroepsprocedures.

Christenen en moslims opeengedrongen in piepkleine flats, kokend in één keukentje, etend aan één tafeltje. Een ongelooflijk vermogen om ondanks de angst en stress elkaar te verdragen, te helpen, op te vangen. Daar leer ik wat liefde is. En mijn god, dan zijn er van die politici in Den Haag die vinden dat vrouwen met dit vermogen als maatschappelijk afval moeten worden uitgezet.

Het Gelaat van onze lijdende en mee-lijdende God kunnen we mogelijk herkennen in die scheuren van de samenleving, de kapitalistische vuilnishopen waarin tweederde mensheid overleeft. Dat ze overleven, humaner worden in die weggepoetste wereld, humaner dan wij in onze veiliggestelde welvaart en veiliggestelde liturgie, dat is voor mij 'mysterie Gods'.

In 1946 werd ik gedoopt, in Berlijn, tussen de ruïnes. In de DDR leefde ik mijn eerste kinderjaren. Mijn vader gaf me een levensopdracht mee op mijn doopbevijs. Bij religie vulde hij voor zichzelf in: dissident.

Nederland behoeft compassie. Mensen die compassie leven kom ik ook tegen in mijn parochie te Lombok (Utrecht), in mijn congregatie, in de grote wereld van de religieuzen. Even zovele vormen van Basisbeweging. In de kerk waarin ik gedoopt werd, de rooms-katholieke, is compassie bijna dissident gedrag geworden; haar kerkleiders zijn de weg kwijt, verloren aan hun macht van de controle. Maar, gelukkig, ze hebben geen weet van de kracht van onze liefdevolle bevrijdende God.

Ik groet jou bij het waaien van de Geest.
Yosé Höhne-Sparborth

Vlhr Anne (7), Pytrik (4), Jurjen en Hidde (8) van der Weg

Hallo Yosé,

Dank voor je woorden. Ze spreken van een leven doordrenkt van mee-leven. Je duidt jouw handelen niet vanuit een instituut, maar vanuit je plek als persoon in diverse gemeenschappen. Ik kom een of twee generaties na je. Het is verleidelijk om het accent in mijn brief te leggen op de verschillen tussen ons beiden. De wereld is jouw thuis, terwijl ik de intimiteit van mijn Fryslân bijna nooit als knellend ervaar (hoewel ook ik met plezier en nieuwsgierigheid verre reizen heb gemaakt). Jij leeft in een wereld die vol is van potentiële naasten, terwijl ik in mijn leefwereld juist het aantal naasten beperkt houd, op zoek naar rust naast de hectiek van (net)werk en gezin.

Veel spannender vind ik de zoektocht naar wat ons over de generaties heen bindt. De basisgemeente is het meest voor de hand liggende antwoord op die vraag, en dan met name die basis als gemeenschap van mensen waarin wij vieren, ervaren en delen. Een tweede is de behoefte om in het geloof niet alleen de diepten van de theologie te willen doorgronden, maar om dat geloof vooral te vertalen naar het 'hier en nu': om het in te zetten tegen misstanden in de wereld. En ten derde delen we een gevoel van solidariteit: de overtuiging dat we in de wereld en in onze eigen gemeenschap niet bijster veel vooruit komen wanneer we vooral eenzaam onze eigen dingen en doelen najagen.

Al die drie overeenkomsten tussen jou en mij hebben een sterke relatie met de geloofsgemeenschap waar wij deel van uitmaken: de basisbeweging. We hebben elk onze eigen gemeenschap in heel verschillende hoeken van het land. Toch herken ik het beeld van de gemeenschap die je met liefde en relativeringsver-

mogen schetst. Kleine groepen mensen die kracht zoeken bij elkaar om in de wereld tot goede dingen te kunnen komen. De idealen van maakbaarheid liggen achter ons, en de mensenwereld lijkt steeds harder en ruwer te worden.

Maar in de basisbeweging ervaar ik een voorzichtig nieuw elan: niet meer wachten op revolutionaire omwentelingen ten goede, en niet meer zoeken naar de ultieme oplossing voor de problemen in de wereld. Maar leren leven met de wereld zoals die is, en daarbinnen in het kleine verbetering nastreven. Dat alles doen we vanuit een levendige gemeenschap met een behoorlijke hoeveelheid interactie met de wereld buiten het kerkgebouw. Dat is de plek waar ik me thuis voel: een gemeenschap van mensen, betrokken op de wereld en met een sterke hang naar solidariteit.

Ik wens je in jouw gemeenschap in Lombok en in de wereldgemeenschap waarin je je beweegt, dat je terugkrijgt wat je geeft: mee-leven. Mens-zijn en gemeenschap-zijn kun je immers niet alleen.

Groetnis út Ljouwert/groeten uit Leeuwarden,
Jurjen van der Weg

Beste Jurjen,

Jouw reactie lees ik als een intens teken van hoop en toekomst voor de oecumenische beweging. Je neemt een groot verschil waar in onze levens tot nu toe, maar laat je daar maar kort door afleiden. Eigenlijk helemaal niet. Je zet vol in op dat wat ons verbindt. In jou zie ik dat de Basisbeweging rijp is. De adrenaline uit de stichtingstijd zette ons vaker op tegen elkaar dan tegen kerkleidingen. De verbetenheid om onszelf te bekeren bewerkte veel onverdraagzaamheid. De adrenalinetijd is voorbij, er is ruimte voor de Geest gekomen. Zij doet ons weten hoe mondiaal en lokaal samenhangen, elkaar tot golfbeweging zijn.

In het seculariserende Nederland zijn veel kerkleiders uit op zelfbehoud. Sommigen hangen aan 'Eigen Identiteit', anderen aan 'De Waarheid' die zij beheren, weer anderen aan 'Hun God'. Het dwaallicht in de politiek besmet de kerkpolitiek. In het vastklampen aan 'eigenheid' dreigen we afgodsbeelden op te richten.

In jouw reactie lees ik de wijsheid die geleefd wordt in zoveel wijken waar mensen de rijkdom leven van hun verscheidenheid. Een moslimman op weg naar de moskee die mij groet op weg naar de kerk. Alsof door zijn ogen heen God mij liefdevol toelacht. Oecumene, bewoonbare wereld, God onder ons. Jouw, mij, ons wens ik de geest om daaraan te blijven werken.

Yosé Höhne-Sparborth

Bond van Vrije Evangelische Gemeenten

Ed van den Berg, predikant in de Vrije Evangelische Gemeente en comitévoorzitter schrijft voor de Vrije Evangelische Gemeenten de eerste brief; gereageerd wordt door Anneloes Steenhuis-Louwerse.

Beste Anneloes.

Fijn dat ik je mag schrijven. Je bent namelijk in het geding. Als ik de berichten mag geloven. Ik citeer: 'De eerste jaargang ambassadeurschap liep in 2009 af. De jongerenambassadeurs hebben een verklaring achtergelaten: Een nieuwe generatie over geloof en spiritualiteit. Zij hopen (...) dat het geloofsgesprek zal worden voortgezet.' Je kunt dit vinden in een bundel bij het afleggen van verantwoording aan onze gemeenten. Nou moet ik oppassen. Ik ga er vanuit dat je deze kent en ook nog begrijpen wilt. Dat blijkt een vraag te zijn. Wat voor mij vanzelf spreekt, is dat voor jou nog niet. Eerlijk gezegd denk ik dat je ook niet zult willen dat het dit wordt. Ons geloofsgesprek kan er een tussen doven worden. Zelfs in tegenspraak komen met (citaat) '... wordt een boeiend gesprek gevoerd over het wezen en de zending van de kerk.'

En dat schrijf ik jou als ingevoerd mens in ons doen en laten. Je draait mee in het werk en plaatselijk laat jij je niet onbetuigd. Niet zo lang terug was ik getuige: jij op je praatstoel en kinderen op het liturgisch centrum om je heen. Een fraai moment.

Waar wil ik naar toe? Eerlijk gezegd weet ik dat niet. Ik ben wel van de kerk maar niet zo van het instituut. We zijn opgegroeid in vrije evangelische gemeenten en die laten zich door lokale omstandigheden bepalen. Een wijs uitgangspunt. Een risico lopen ze ook. Namelijk dat ze op zichzelf komen. Geloofsge-

meenschappen hebben wel een besef van plaatselijke omstandigheden, maar het is lastiger om een besef te krijgen van het landelijke. Terwijl ik meen dat wat elders gebeurt van belang is voor wat ik plaatselijk kan geloven of doen. Laat ik het zo zeggen: tot in het begin van mijn jaren twintig heb ik leemte gevoeld in het geloofsleven van mijzelf en mijn gemeente. Daarop kreeg ik antwoord toen ik in aanraking kwam met wat zich elders afspeelde. Voor mij was dat het landelijk jeugdwerk. Daar leerde ik over de buitenwereld en hoe deze te verbinden aan eigen geloofsleven. Toen daar ontwikkelingen van zending en diaconaat bij kwamen, was ik 'verkocht'. De theologiestudie werd een logische stap. Het slot van het liedje – we zijn 30 jaar verder – is dat ik in verbanden functioneer, die anderen 'instituut' zullen noemen. Een term die niet zonder tegenspraak is. En dat is goed. Met instituten hebben we in onze eeuw niet veel en jouw generatie allerminst.

Hoe ik de kerk zie? Ik denk aan mensen die zich scharen rondom Jezus. Het is geen deftige, stoere verzameling. Ik zie mensen die zich verantwoordelijk weten, zowel binnen als buiten de gemeente. Deze verzameling is bescheiden. Zij is oecumenisch van aard en katholiek gezind: je vindt haar overal, nergens geheel, maar ten dele – samen met anderen. Ze doet wat ze denkt en laat zien waarom. Zij is transparant. Dat is zij ook in wat ze niet kan geloven of doen. Zij is niet alleen verantwoordelijk voor een ander maar laat toe dat een ander zich verantwoordelijk weet voor haar. Dat betekent dat zij kan veranderen, in de verwachting dat ook een ander verandert. Een goed beeld schetst het Evangelie wanneer Jezus een vrouw ontmoet, buiten de eigen landsgrens. Waar hij van delen niet wil horen, daar pleit zij voor de kruimeltjes, om die te delen, met haar, andersgelovige. Ze wint het pleit. En niemand blijft dezelfde: de vrouw niet en Jezus niet. Ik vind dat een mooi getuigenis hoe de gemeente of haar geloof kan veranderen.

Wat denk je? Kun je hier nog een touw aan vastknopen? Ik wacht je reactie met enige spanning en verwachting af.

Hartelijke groeten,
Ed van den Berg

Beste Ed,

Dank voor je brief. Ik heb het touw eraan vast kunnen knopen! Heb met interesse gelezen hoe jouw leven gelopen is rondom de kerk.

Je schrijft mij als ingevoerd mens. Grappig woord in deze context: 'ingevoerd'. Het klinkt alsof je een programma in een computer stopt om het gebruiksklaar te maken. Je bedoelt het liefdevoller, maar als ik erover nadenk gaat de vergelijking wel op.

Ik ben ingevoerd in de Vrije Evangelische Gemeenten. Mijn ouders gingen naar deze kerk en wij gingen mee. Belijdenis gedaan. Opleiding gevolgd aan een christelijke PABO. Getrouwd en even zwevend geweest in kerkenland. Verhuisd en met kinderen opnieuw de Vrije Evangelische Gemeente binnengestapt. Geknokt voor een plekje voor onze kinderen en onszelf. Vrijwilligerswerk als jeugdleader. Bestuurslid van het landelijke jeugd- en jongerenwerk. Ingevoerd dus.

Toch vraag ik me steeds meer af waar ik zelf in dit verhaal zit. Heb ik ooit zelf gekozen voor de kerk? Jouw verhaal laat een duidelijke keuze zien: van leemte naar een als vanzelfsprekend volgende studie theologie. Ik heb er respect voor. Als ik heel eerlijk naar mezelf kijk, heb ik nooit gekozen. Ik ging altijd, omdat het zo hoorde, het verwacht werd. Maar wat vind ik in de kerk?

De kerk als instituut vind ik, net als jij, ingewikkeld. Het instituut heeft me vaak verbaasd doen staan en teleurgesteld. Door de dikke brij van hoe het vroeger ging, regels en verwachtingen zie je soms door de bomen het bos niet meer. Net als jij zie ik geen deftige, stoere verzameling mensen in de kerk. Gelukkig maar. Veel bescheidenheid, dat wel. Maar transparant? Ik vind het nogal ondoorzichtig.

De meerwaarde in de kerk zou God moeten zijn. Maar in mijn leven ben ik steeds meer gaan ontdekken dat het draait om mensen. Hoe zij met elkaar omgaan en het leven leven. Hoewel ik me realiseer, dat ik wellicht zo in het leven sta juist omdat ik met de kerk ben opgegroeid, bedenk ik me ook dat het me vaak te zwaar wordt zodra God om de hoek komt kijken. Dan ineens hangen er moeilijke woorden omheen als verantwoordelijkheid, schuldgevoel, verwachtingen en moeten.

Als ik met de kinderen bezig ben, ervaar ik het anders. Dan is het licht en luchtig, is er geen vastomlijnde indeling, zijn er geen aannames. We zijn gewoon bezig met een verhaal. Rondom dat verhaal proberen we te vinden wat er bedoeld wordt.

Voor mij is een gesprek met jongvolwassenen over het instituut kerk niet nodig. Het legt mij een te grote druk op. Maar je praat niet tegen dovemansoren. Binnen het jeugd- en jongerenwerk zijn we voortdurend bezig met hoe jongeren tegen de wereld aankijken, soms heel anders dan wij en soms verbazingwekkend hetzelfde. De vraag hoe jongeren omgaan met de kerk en hun geloofsbeleving is continu onze drijfveer. Het zou erom moeten draaien wat we jongeren mee willen geven in plaats van ons te focussen op het instituut kerk.

Zo loop ik inmiddels rond met de gedachte tijdelijk te stoppen met de kerk. Ik hoop dat het me lucht en ruimte geeft om te voelen wat ik zelf wil. Tegelijkertijd realiseer ik me dat het gesprek me nog steeds boeit. Het gesprek over het leven leven op een manier die goed is voor je medemens en jezelf. Of de kerk daarvoor de juiste plek is, wil ik zelf ontdekken zonder alle regels en verwachtingen.

Dat was niet niks hierboven. Het is een flinke knoop in het touw geworden. Hoop niet, dat ik je heb laten schrikken. Ik dank je voor je luisterende oor.

Een lieve groet van Anneloes Steenhuis-Louwerse

Beste Anneloes.

Onder vertraging schrijf ik je. Ik wil je bedanken voor de inkijk die je biedt in antwoord op mijn brief, waarvan ik maar moest hopen dat je er een touw aan kon vastknopen. Je hebt heel wat touwtjes kunnen vastknopen, vastberaden, eerlijk, transparant. Je 'gevecht' met de kerk, niet als instituut – dat is passé voor je – maar als plek waar mensen bij elkaar komen, hun geloof verwoorden, samen de naam van God en mensen groot maken, hun plannen smeden voor de ontmoeting met elkaar en de samenleving, de plek waar gevierd en geleerd wordt, die stelt je voor vragen.

Ik denk dat ik ze versta. Sterker, ik deel ze al te vaak. Met een jou niet onbekende persoon bereidde ik niet zo lang terug de predikantenvergadering in onze bondsgemeenschap voor, mei 2011. Onze voorbereiding deden we naar aanleiding van een boek: Stad op een berg – de publieke rol van protestantse kerken (Kennedy). We hadden er grote vragen bij. En we kwamen uit bij de pijnlijke, indringende vraag of de kerk zichzelf niet overleefd heeft. De kerk zeker als instituut in de samenleving en als plek voor geloven, dienen, leren, vieren: wat voegt deze toe aan het dagelijkse leven van mensen? Zouden ze niet zonder kunnen? Zou de samenleving niet zonder kunnen? Nog meer: zou God, zou Jezus niet zonder hen kunnen?

De vraag op deze manier stellen, is haar ook beantwoorden. Ja, het zou prima zonder kunnen. Wat is het dan, dat brengt bij: ... en toch!?

Al ons spreken over 'Boven' komt van 'beneden', houdt een van Nederlands meest gecompliceerde theologen ons voor. Ik herken het al te goed. Beneden zie ik mensen, mezelf, betrokken op elkaar, in vreugde en vooral in verdriet, in het zoeken naar kansen om het goede verhaal van Jezus Christus relevant te doen zijn onder mensen en hun omgeving, om te helpen waar geen helper is, om voor kinderen een identificatiefactor te zijn waarin vertrouwen, hoop, spirit en spreken over glazen die eerder half vol dan half leeg zijn, een spilfunctie hebben. En daartussen zie ik jou dan gaan en leven. Ik werd er blij van.

Opnieuw en in dit verband voor het laatst,
een hartelijke groet,
Ed van den Berg.

Evangelische Broeder- gemeenten

Voor de Evangelische Broedergemeenten schrijft Sharisa Fischer als jongvolwassene de eerste brief. Voorganger Christoph Reichel reageert.

Beste Christoph,

Het heeft me moeite gekost om je een brief te schrijven. Iedere keer als ik er voor ging zitten, gebeurde er wel iets waardoor ik niet verder schreef. Te veel traditie, te veel 'ja maar', te weinig 2011. En ik wilde juist geen boze brief schrijven, omdat ik eigenlijk meestal juist trots ben op mijn gemeente en op de Broedergemeente. Ik voel me er thuis en wil me ervoor inzetten.

Ongeveer tien jaar geleden ben ik bij de Broedergemeente terecht gekomen. Ik ben opgegroeid als echte oecumenica: katholieke moeder en vader Evangelische Broedergemeente. We gingen in onze woonplaats Purmerend altijd naar de Missionair Oecumenische Gemeenschap en verder zijn we met familieleden, vrienden, kennissen en via school naar diensten geweest in heel veel verschillende kerken, ook bij de Broedergemeente. Nadat wij met het hele gezin enkele jaren in Suriname hadden gewoond, verhuisden we naar Amsterdam en gingen we op zoek naar een eigen gemeente. Zo kwamen we uiteindelijk bij de Broedergemeente terecht. Dat werd mijn thuis. Nu ben ik blij dat ik mijn plek heb gevonden in een gemeente en bij een kerk. Maar ik vind mijn persoonlijke relatie met God belangrijker dan het lid zijn van een gemeente of van een kerk. Maar om een goede relatie met God te hebben, vind ik het ook wel noodzakelijk om lid te zijn van een kerk en actief bij te dragen in de gemeente, meer dan alleen aanwezig zijn bij diensten. Een kerkgenootschap, met gebouwen, medewerkers en alles er omheen zou er moeten zijn om er voor te zorgen dat je kunt groeien in je persoonlijke relatie met God.

Soms vraag ik me ernstig af of de Broedergemeente over 50 jaar nog bestaat. Want de bezieling is wat mij betreft vaak ver te zoeken. Vaak hoor je tijdens de begrafenisdienst pas wat het geloof voor iemand betekende. Hoe komt het dat we daar tijdens ons leven niet meer over kunnen of willen praten? Omdat we nuchtere Nederlanders zijn? Omdat je band met God iets voor jezelf is? Of geeft de kerk hier te weinig ruimte voor en gaat het te veel over de vorm? Een mooie liturgie, maar niet napraten over de preek. Een heleboel regels, maar niemand die weet waarom. En we zijn toch niet alleen christen op zondag?

Eigenlijk is de Broedergemeente een kerk die door de eeuwen heen heeft laten zien dat een kleine kerk ook veel kan betekenen voor de wereld. Maar waarom zijn we nu dan zo weinig zichtbaar? Als je mensen op straat vraagt of ze Broedergemeente kennen, dan gaat er nog meestal een belletje rinkelen bij de Hernhutter adventssterren, Comenius en Hus. Maar dat vind ik toch een beetje schamel, als je bedenkt dat van alle protestantse stromingen de Broedergemeente één van de oudste is, nog van vóór Luther, die door de bisschoppelijke lijn ononderbroken is en nog bestaat. En als je bedenkt dat voor de Broedergemeente in Nederland gevestigd was, de eerste zendelingen al naar het Caraïbisch gebied gingen, zonder te weten wat ze te wachten stond. Dáár spreekt toch geloof en vertrouwen uit? Voelen wij ons nog geroepen om op pad te gaan en op de bekende Broedergemeente-manier mensen kennis te laten maken met het geloof? Dus niet de Bijbel brengen, maar de mensen helpen met wat ze nodig hebben en zo ons geloof leven. Waarom durven wij dat niet en zijn wij hier zo veel slechter in dan onze broeders en zusters in Afrika? Misschien zien zij ons wel als een nieuw zendingsgebied. Moet je je voorstellen, je komt uit Tanzania naar Herrnhut, de bakermat. En op een normale zondag kan je tijdens de dienst met een wild paard door de kerk rennen zonder iemand te raken. Dat lijkt me een teleurstelling of niet?

We praten veel over traditie. Maar hoe veel weten we er van af? En wat wij nu zien als traditie, was dat in de tijd van Zinzendorf misschien al heel anders? Gingen de broeders en zusters ook niet weg van de Herrnhag? Werden er geen gemeentes opgeheven, alle spullen gepakt om ergens anders opnieuw te beginnen als er niemand meer was? Dat lijkt mij wel een goede traditie. Een balans opmaken en met de twintig gemeenteleden die nog over zijn ergens anders naartoe gaan. Want er is toch iets mis als we moeten puzzelen hoe we onze gebouwen kunnen behouden en daarbij niet eens merken dat een gemeente langzaam uitsterft. Waarom beginnen we geen gemeente in, laten we zeggen Keulen. Nog nooit geprobeerd. Waarom niet? Waarom schieten de charismatische kerken en jeugdkerken als paddenstoelen uit de grond, maar gaan wij voor voorzichtig, misschien iets in de diaspora, misschien één keer per maand een dienst. Dat is ook belangrijk, maar ik denk niet dat mensen minder gelovig zijn geworden, alleen de band met een kerk en met de gemeente is weg. En vaak zijn gemeentes ook letterlijk ver weg. We werken hard aan het behoud van wat er al is en laten, denk ik, kansen voor iets nieuws liggen. Waarom hebben we niet al lang een nieuw gezangboek en hoe komt het dat er nu sowieso niemand

meer nieuwe liederen schrijft? Waarom zijn we bang om God toe te laten in ons leven? Waarom geloven we niet meer in wonderen? En waarom bidden we niet meer? En waarom word ik vreemd aangekeken als ik voor een grote beslissing liever eerst bid dan meteen in debat ga? De Broedergemeente heeft er altijd in geloofd dat de Heilige Geest het werk begint en dus voor ons uit gaat. Maar wij zijn er toch om de Geest ook te vragen een weg voor ons te maken? Om ons een onverwachte richting op te sturen.

Ik wil graag dat ik open sta voor wat God van mij vraagt. En daarom bid ik. Daarom zit ik op zaterdagavond en zondag in de kerk. Daarom lees ik in de Bijbel. Daarom daag ik de tieners uit om na te denken over hun geloof. En ik denk ook dat het belangrijk is om bij een gemeenschap van christenen te horen. Daarom zit ik in de oudstenraad. Daarom hark ik de Godsakker en daarom doe ik jeugdwerk. Want als er geen gemeenschap van christenen meer is, met wie kan ik mijn vragen over mijn geloof dan delen? En dat is wat in ieder geval moet blijven bestaan. Ook al staat het kerkgebouw er niet meer. Want het zit 'm in de boodschap van Pasen. Jezus leeft, hij is opgestaan, onze zonden zijn vergeven. En dat moet iedereen weten. Kerk of geen kerk.

Met zusterlijke groet,
Sharisa

Beste Sharisa,

Het is een lange brief die je gestuurd hebt met veel vragen. Bedankt voor je openheid.

Ik proef er duidelijk uit dat je nog iets wilt met deze kerk – het zoeken naar hoe het eigenlijk ooit bedoeld was, naar de gloed onder de as.

Voor jou staat je persoonlijke geloof centraal tegenover de kerk als instituut. Je staat daarmee in de traditie van onze kerk die zich vanaf het begin als een beweging van bewogen mensen in en tussen de kerken zag. Het institutionele werd onze voorouders min of meer opgedrongen. Misschien zijn we juist daarom zo kwetsbaar als we merken dat het vuur dooft en de bezieling aan het verdwijnen is.

Ik kom uit dezelfde traditie als jij, al is onze achtergrond heel verschillend. Ook ik mis soms de honger, de bezieling in onze kerk. Maar ik heb in de loop van de tijd ook het instituut met zijn tradities leren waarderen: het houdt de plaats open voor de Ander, ook in tijden van gemis. Ook waar mijn lichtje kwijnt, waar mij de adem ontbreekt, weet ik mij gedragen en opgevangen.

Zeker zou je willen dat de kerk een verschil maakt, dat het haar is aan te zien dat zij van vuur en wind leeft, niet van dode stenen. Maar de stenen creëren een blijvende ruimte, voor hen die geweest zijn, voor hen die komen, en ook voor jou en mij. Zo verschillend als we zijn, met onze kwetsbare hoop en onze verlangens.

Niet iedereen is even vaardig in de taal van het geloof. Jij mist dat mensen in 2011 geen eigen liederen meer zingen of woorden voor hun geloof vinden. Dat ze zich in plaats daarvan aan regels, tradities vasthouden die ons uiterlijkheden schijnen. Ruimte voor creativiteit moet er zijn, dat ben ik met je eens. Ikzelf ben echter soms ook blij dat mijn kerk een soort inventaris aan symbolen en rituelen biedt. Velen maken ervan gebruik omdat dit hun een houvast geeft in een razendsnel veranderende tijd. Het meest opvallend vind ik dat altijd bij een begrafenis: op het moment van eigen sprakeloosheid bieden oude woorden zich aan als een mantel van troost.

In de Surinaamse gemeenschap die de grootste achterban vormt van onze kerk in Nederland, neem ik bij velen de behoefte waar om in dit kille land iets vertrouwds te hebben: liederen, vormen, tradities van thuis. Ik heb juist hier geleerd te waarderen dat het gemeenschappelijke zingen en geloven voor mensen belangrijker kan zijn dan het individuele uitdrukken van je geloof.

Jij behoort tot een andere generatie. Jij bent opgegroeid tussen de werelden.

Hoe wij de behoeften van verschillende generaties bij elkaar houden, lijkt me de grote uitdaging voor onze kerk.

Het beeld van de kerk als een ruimte boeit me ook omdat een ruimte zoveel plaats voor verschillende mensen en geloofsopvattingen biedt. Ik neem waar dat je een heleboel verwachtingen hebt van de kerk en haar mensen. Voor mij is het bevrijdende in onze kerk dat wij geen vaste dogma's of maatstaven hebben waarmee we elkaar meten. In de ruimte van de kerk kan veel, naar heel veel kanten. Het belangrijkste is dat je met elkaar in gesprek blijft. Dat voorkomt dat wij elkaars geloof beoordelen of elkaar veroordelen. Groei en ontwikkeling vinden plaats waar we met elkaar communiceren en de verschillen vruchtbaar maken.

In mijn functie en werk heb ik steun aan het geloof dat uiteindelijk niet wij de kerk maken. Dat de basis van onze gemeenschap buiten onszelf is. Het weerhoudt me ervan om de kerk als een organisatie of bedrijf te zien. Mijns inziens passen we ons al vaak genoeg aan een economisch bedrijfskundig denken aan. In een tijd waar het in de economische wereld de gewoonte is om fabrieken te sluiten en elders te heropenen omdat daar meer geld te verdienen valt, wordt voor mij in de kerk het woord belangrijker dat God het geknakte riet niet zal afbreken, de kwijnende vlam niet zal doven. Dat neemt niet weg dat wij soms moediger zouden moeten zijn om iets nieuws te beginnen! Maar ik wil ook de zorgzame blik voor de as behouden om de plaatsen te vinden waar nog gloed is.

Ik hoop dat je je geloof in de toekomst van onze kleine kerk blijft behouden en dat je ook verder je adem wilt lenen om de gloed onder de as aan te wakkeren.

Hartelijke groeten,
Christoph

Genootschap der Vrienden (Quakers)

Voor de Quakers wordt de briefwisseling geopend door Kees Nieuwerth, Schrijver van de Nederlandse Jaarvergadering en namens de Quakers afgevaardigd naar de plenaire Raadsvergadering. Laurens van Esch reageert.

Beste Vriend Laurens,

Een tijdje geleden vroeg ik je af je aan dit project van de Raad van Kerken in Nederland zou willen meewerken en tot mijn vreugde zei je: ja! Zoals je weet is de Nederlandse Jaarvergadering van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers) lid van de Raad van Kerken in Nederland. Eigenlijk is dit eerder uitzondering dan regel. Want de meeste andere Jaarvergaderingen zijn veelal geen lid van de Raad van Kerken in hun land. Vaak vormt ons Quaker-getuigenis tegen vastomlijnde geloofs-belijdenissen een struikelblok. In veel gevallen hebben nationale Raden van Kerken statuten waarin een inleiden-de tekst opgenomen is die heel dicht tegen een geloofsbelijdenis aan ligt. Ook in de Wereldraad van Kerken is de Quaker deelname niet groot. Een aantal Amerikaanse Jaarvergaderingen verenigd in de koepelorganisaties Friends United Meeting en Friends General Conference, alsmede de Canadese Jaarvergadering zijn lid van de Wereldraad. Bij een herziening van de statuten van de Raad enkele jaren geleden werd er omwille van het Genootschap een voetnoot opgenomen. Hierin werd bepaald dat kerkgenootschappen die de preambule niet kunnen onderschrijven, maar wel het geloof daarin uitgedrukt delen, ook lid kunnen zijn van de Raad.

Als Quakers proberen we op onze geheel eigen wijze kerk te zijn, maar we beseffen dat we niet de gehele kerk zijn. Wij voelen ons dus groeppen samen met anderen te zoeken naar Gods wil en te leren welk getuigenis Jezus van ons

verwacht. Wij zijn geroepen samen met anderen te bouwen aan het Koninkrijk van God hier en nu. In die zin vinden wij het 'beraad over en het gestalte geven aan de samenwerking en eenheid van de kerken in getuigenis en dienst' (vergeleijk ook de Statuten van de Raad) een wezenlijke uitdaging.

Voor Quakers gaat echter de 'gevoelde' eenheid vooraf aan, ja zelfs vóór de 'geformuleerde' eenheid. Wij kunnen - ondanks verschillen in geschiedenis, leer en organisatiestructuur - bij vertegenwoordigers van andere geloofsgemeenschappen binnen de bredere christelijke kerk voelen dat wij allen geleid worden door dezelfde Geest Gods bij het getuigenis in woord en daad. Wij zijn één in de navolging, alleen verschillend in de wijze waarop wij daaraan vormgeven. De Raad wil nu graag aan de hand van een notitie 'De kerk als instituut' een briefwisseling tussen generaties op gang brengen: ouderen en jongvolwassenen in de verschillende lidkerken. Gesteld wordt dat jongvolwassen mensen anders naar het instituut kerk kijken dan 'kerkleiders'. Dat heeft te maken met een andere kijk op instituties in het algemeen en het heeft ongetwijfeld ook te maken met de manier waarop het christelijk geloof een plek krijgt in het leven van mensen tegenwoordig.

Zelfs al zijn wij Quakers laagdrempelig en kennen we een uiterst platte organisatie, ook wij kunnen niet zonder organisatiestructuur. Alhoewel oorspronkelijk een 'beweging', werd onze structuur door de zeventiende-eeuwse Quakers ontwikkeld en - mede dankzij die structuur - zijn we nog steeds een levende traditie! Ook wij hebben dus 'gestalte' en 'duur' op onze eigen wijze.

Daarin worden de gemeenschap, de eenheid, het gezamenlijk handelen en ons commitment zichtbaar.

In de notitie worden ook enkele risico's van institutionalisering genoemd. Dat het een doel in zichzelf wordt, weerstand biedt tegen veranderingen, geen kritiek duldt en de geloofsgehoorzaamheid en openheid voor de leiding van de Geest zou kunnen verliezen. Als het goed is kan het instituut echter ook voldoende flexibel zijn, is het herkenbaar en transparant, bescheiden, maar toch zelfbewust en vitaal.

Graag nodig ik je uit om als jongere Vriend - vanuit je persoonlijke overtuiging en ervaring- op deze brief en de notitie van de Raad te reageren.

Met Vriendengroeten,
Kees Nieuwerth

Beste Vriend Kees,

Hartelijk dank voor je brief. Omdat je me vraagt vanuit mijn eigen ervaring te reageren, zal ik eerst iets over mijn achtergrond zeggen, waarna ik te spreken kom over de rol die het Genootschap als instituut nu in mijn leven speelt.

Van zowel moeders- als vaderszijde kom ik uit een stevig calvinistische familie. Mijn moeder was van oorsprong Gereformeerde Bond, mijn vader Vrijgemaakt Gereformeerd. Maar toen ze zo oud waren als ik nu ben, hadden mijn ouders al lang gebroken met hun kerkelijke achtergrond – tot verdriet van met name mijn grootouders aan moederskant. Beiden voelden ze zich niet meer thuis in een instituut waarvan ze de theologie niet konden onderschrijven en dat zij (in de zestiger en zeventiger jaren) als politiek te behoudend ervoeren. Bijgevolg lieten ze mij en mijn jongere broer niet dopen. Als het thuis al over ‘de kerk’ ging, was het vaak in combinatie met hun negatieve jeugdherinneringen; verder speelde de kerk als instituut geen rol van betekenis in mijn kinderjaren. Daarom was het voor mijn familie denk ik een verrassing toen ik zo’n drie jaar geleden de wijdingsdiensten van de Quakers begon bij te wonen. Een verbaasde reactie kreeg ik ook van een aantal niet-kerkelijke vrienden; het aansluiting zoeken bij een kerkgenootschap paste kennelijk niet in het beeld wat ze van mij hadden. Het begrip ‘kerk’ riep bij deze leeftijdsgenoten in de eerste plaats associaties met autoriteit, dogmatisch geloof, en conservatisme op. Maar toen ik uitlegde wat de Quakers eigenlijk waren, waar de Vrienden voor staan, ontstond er bij hen begrip en interesse.

Eén aspect dat mij vanaf het begin bij de Vrienden aansprak, was precies wat jij als de ‘platte organisatiestructuur’ aanduidt. De wijze waarop het Genootschap besluiten neemt – met waardering voor eenieders inbreng bij het gezamenlijk zoeken naar leiding van de Geest – past in mijn ogen bij ons getuigenis van de gelijkwaardigheid. Binnen mijn maandvergadering heb ik dan ook nooit iets gemerkt van de dwang tot ‘geloofsgehoorzaamheid’ die veel niet-kerkelijke jongvolwassenen, althans in mijn omgeving, voor kerken en voor georganiseerde godsdienst in het algemeen doet terugschrikken.

Een dergelijke dwang past ook niet bij de Vrienden, omdat we liever onze daden dan onze woorden laten spreken. Waar we voor staan, blijkt niet zozeer uit een gezamenlijke geloofsleer, als wel uit de wijze waarop we, bijvoorbeeld, ons Vredesgetuigenis praktisch invullen. De Vrienden hebben mij in contact gebracht met Christian Peacemaker Teams (CPT), een organisatie die zich, in samenwerking met lokale groepen, inzet voor de geweldloze oplossing van conflicten in onder meer Colombia, het Midden-Oosten en Irak. Via deze organisatie zal ik dit jaar werkzaam zijn in de omgeving van Hebron. Het betekent veel voor mij, mij in mijn werk voor CPT door de Vrienden gesteund te weten.

Het was trouwens ook bij een training van CPT dat ik afgelopen jaar mijn verloofde Janelle, een Russian Mennonite uit Winnipeg, leerde kennen. Later dit jaar willen we trouwen binnen mijn maandvergadering. Voor mijn persoonlijke leven hebben de Vrienden dus al veel betekend!

Het lijkt me terecht dat je schrijft dat het mede aan de organisatiestructuur te danken is dat de Quakers na drie en een halve eeuw nog altijd bestaan. Persoonlijk beleef ik, juist omdat die organisatiestructuur zo plat is, het Genootschap niet zozeer als een instituut (althans niet voor zover dat woord een bijklank van verstenen en autoriteit heeft) maar eerder als een gemeenschap die zich kenmerkt door een liefdevolle aandacht voor eenieders eigenheid in het gezamenlijk zoeken naar God. Het is ook vanuit die ervaring dat ik het afgelopen jaar het lidmaatschap heb aangevraagd.

Met Vriendengroet,
Laurens van Esch

Beste Vriend Laurens,

Het Vredesgetuigenis is voor jou een belangrijke dimensie van de keuze lid te worden van ons kerkgenootschap. Dat is voor mij ook zo. Ik vond de Quakers in de tijd van de demonstraties tegen de oorlog in Vietnam. Ik voelde me er thuis, werd lid en tekende gewetensbezwaren aan tegen militaire dienst. Ik bracht mijn burgerdienst door in Afrika in het kader van de ontwikkelingssamenwerking. Tegen die achtergrond juich ik natuurlijk jouw inzet bij Christian Peacemaker Teams toe.

Voor Quakers is het Koninkrijk Gods niet een soort van hiernamaals of toekomstige tijd. Quakers geloven dat het Koninkrijk dichtbij is, dat het hier en nu begint en dat wij als Vrienden van Jezus daarvan deel uitmaken en aan dat Koninkrijk moeten bouwen. En dat dit hier en nu nodig is lijkt me duidelijk. Mijn droom zou zijn dat de Quakers gelovig en geduldig een campagne starten om armoede en oorlog uit te bannen, net zoals vroegere Vrienden zich inzetten om de slavernij af te schaffen! Voor mij zou dat dus 'geloofsgehoorzaamheid' zijn!

Ik ben blij dat ik daarbij in jou een medestander herken, een werker die op zijn manier bouwt aan het Koninkrijk Gods, door 'dienst te nemen' bij CPT én door lid te worden van het Genootschap der Vrienden! Ik verheug me op onze samenwerking! Want het gaat hier toch om 'werk in uitvoering' en - gelet op het thema van onze briefwisseling - dus ook om 'kerk in uitvoering'!

Met Vriendengroeten,
Kees Nieuwerth

Kerkgenootschap der Zevende- dags Adventisten

**Voor het Kerkgenootschap der Zevende-dags Adventisten schrijft
de jongvolwassene de eerste brief: Daniëlle Koning, Dominee
Jeroen Tuinstra schrijft een reactie.**

Geachte predikant,

Kort geleden ontmoette ik een boeddhistische leraar tijdens mijn reis door Nepal. Hij was een magere en baardige Amerikaan, en woonde al decennia in India en Nepal om zich toe te leggen op de weg van de dharma. In een praktisch leeg klooster liet hij zijn minuscule huisje zien, waar net genoeg ruimte was voor een éénpersoonsbed en meditatiezithoekje. Je kon in dit klooster op retraite gaan, althans: als je een serieuze zoeker was van de verlichting – het ontwaken uit ‘onwetendheid’. Want voor nieuwelingen was het drie jaar, drie maanden en drie dagen non-stop 12 uur per dag mediteren in je kamer.

Waarom dit excurs? Omdat de ontmoeting met het boeddhisme mij bewuster heeft gemaakt van de aard van het christendom – en ook van het instituut kerk. Vanuit deze achtergrond wil ik reageren op de notitie. In het boeddhisme is de weg naar verlichting in essentie individueel. Leraren zijn noodzakelijk, maar de bron van openbaring is de eigen, door meditatie verlichte geest. Ik geloof dat het christendom in dit opzicht radicaal anders is – de bron van openbaring ligt niet primair in het individu, maar in het door God aangesproken collectief. Omdat God zo veelkleurig en zo heilig is, kan Hij zich maar beperkt openbaren aan een individu. We zien in de Bijbel dat Hij koos om zich te openbaren aan een volk. En daar zit hem nu juist ook de centrale functie van het instituut kerk.

Maar mijn vraag is: geven wij die openbaringsfunctie wel genoeg ruimte?
Is onze kerk werkelijk een ‘schepping van de Geest’, zoals de notitie zegt?

Laat ik een voorbeeld nemen: de liturgie. Gisteren was ik bij een kerstdienst. Het was fijn: we hadden kerstversiering, kerstliedjes, warme chocolademelk. Maar al deelnemend vroeg ik mij af: zijn wij als gemeenschap eigenlijk op zoek naar God in zo'n dienst? Neem de liedjes: zetten wij die enigszins bewust in? Zelf realiseerde ik me regelmatig dat ik gedachteloos een tekst stond te zingen vol heftige uitspraken als 'Ere zij God'. Leren wij onze kerk om deel te nemen aan de liturgie vanuit het besef dat God zich daarin aan ons kan openbaren, of bestaat deze voor ons uit tradities die er nou eenmaal bijhoren en even 'afgewerkt' moeten worden?

Een ander voorbeeld: de sociale omgang met onze kerkelijke broeders en zusters. Worden wij hierdoor geleid tot een groter verstaan van God? Bijvoorbeeld door elkaar ook liefdevol onderrichtend aan te kunnen spreken, in plaats van alleen liefdevol bedekkend? Wordt Christus aan ons bekender door ons samen-zijn, of zijn wij, als ik het even oneerbiedig mag uitdrukken, tot weinig meer dan theekrans geworden? En nog iets: hebben onze geestelijke leiders eigenlijk wel voldoende ruimte tot bezinning, zodat zij het collectief kunnen geleiden in de zoektocht naar God? Of gaat hun tijd en energie misschien op aan 'overleven', management en politiek?

Begrijpt u mij niet verkeerd: ook met mijn kritische houding, vind ik op onverwachte plekken soms een stukje nieuwe openbaring in de kerk – al was het alleen al in die oude dame op de eerste rij, die in haar rolstoel haar handen warm om de mijne slaat en haar bovenlijf trillend voor mij neerbuigt. De Geest is niet uit te roeien. Maar mijn zorg is wel of wij als kerkgangers en -leiders niet dreigen de kerk te reduceren tot gezelligheid, tradities en een oppervlakkig soort harmonie. En dat we daarmee de specifieke meerwaarde van de kerk, en een uniek aspect van het christendom verliezen: dat God zich het beste openbaart in een collectief.

Ik zie uit naar uw gedachten over deze zorg.

Met warme groet,
Daniëlle

Beste Daniëlle,

Een krachtige brief heb je mij geschreven, je hebt voor mij precies verwoord waarom we het instituut kerk nodig zouden hebben. De kern van het Christelijk geloof komt tot uitdrukking in de gemeenschap van de gelovigen. Christus identificeert deze gemeenschap als zijn lichaam. Dus gezamenlijk vormen we het lichaam van Christus hier op aarde. De belofte die Christus ons geeft als hij zegt: '... waar twee of drie mensen in mijn naam samen zijn, ben ik in hun midden' (Matteüs 18:20) is dat hij zich zal openbaren in de gemeenschap. Dus ik beaam compleet jouw notie dat de kerk een openbaringsfunctie heeft.

Toch zou ik nog verder willen gaan, God openbaart zich niet alleen in die gemeenschap maar hij manifesteert zich daar ook. De geloofsgemeenschap wordt als het ware één met hun God. Waar Jezus zei: 'Wie mij gezien heeft, heeft de Vader gezien' (Johannes 14:9) zouden wij kunnen zeggen: 'Wie het lichaam van Christus gezien heeft, heeft de Vader gezien.' Door de geschiedenis van het Oude Testament heen zie je God elke keer weer voor deze methode kiezen. Hij verbindt zich aan Noach, aan Abraham aan Mozes, aan het volk Israel, etc. God wil gezien worden door en in de mens als collectief. En elke keer als ik die geschiedenis lees, verbaast het mij dat God voor deze methode kiest. Want elke keer weer lijkt het mis te gaan of lijkt het volk God teleur te stellen.

De kerk lijkt hierin ook vaak teleur te stellen. Erediensten die juist het idee van de openbaring van God zouden moeten reflecteren, zijn vervallen tot het afdraaien van een programma. Sociale omgang in de kerk lijkt niet boven

het theekransje uit te stijgen. Hierin moet je echter wel een onderscheid maken tussen je eigen beleving van de kerk en wat jij denkt dat de ander beleeft. God garandeert ons dat hij zich openbaart wanneer twee of drie in zijn naam aanwezig zijn, echter kan hij niet garanderen dat deze openbaring ook wordt opgemerkt. Dat is namelijk afhankelijk van de instelling die het individu heeft. Het 'Ere zij God' kan door de één ervaren worden als het grijsdraaien van een religieuze kaskraker en bij de ander juist een diep religieuze ervaring geven. Het instituut kerk dient dan de voorwaarden te creëren waarbij het laatste mogelijk blijft, die diep religieuze beleving te ervaren.

Om die voorwaarden te creëren dient de kerk, naar mijns inzien, gebruik te maken van zoveel mogelijk variatie in de eredienst om zoveel mogelijk individuele aanspreekpunten te creëren waardoor mensen zich wel bewust worden van God. Daarbij ga je niet oude tradities of repeterende handelingen uit de weg en omarm je niet enkel opwekkingsliederen of nieuwe expressievormen. Je moet er met elkaar uit komen wat voor iedereen voldoende werkt om Gods openbaring of manifestatie te zien en te ervaren. Hoe je dat met elkaar weet op te lossen en tegelijkertijd de vrede en eenheid weet te bewaren, is volgens mij de reden waarom God zich elke keer verbindt aan die geloofsgemeenschap. De eenheid in verscheidenheid beschermen, de vrede in onenigheid bewaren en de liefde in de gemeenschap behoeden is precies waar God voor staat; is precies hoe God gekend wil worden.

Zoals je al zei: 'De Geest is niet uit te roeien.' Gods beloftes blijven ook stand houden, hij belooft dat zolang we als gemeenschap bij elkaar komen, dat hij zich zal manifesteren. Die specifieke meerwaarde zullen we dus nooit verliezen. De zorg die we zouden moeten hebben en die ik met je deel is of wij als individuen die manifestatie nog wel zien of we niet ziende blind en horende doof zijn geworden. Het zal soms in kleine dingen zitten, zoals de oude dame op de eerste rij, en soms in de grote dingen, zoals het collectief zingen van 'Ere zij God.' Maar manifesteren zal God zich zeker. In plaats van te kijken naar het falen van het collectief, dienen we eerder naar onze eigen rol in dat falen te kijken. Wellicht is het nog niet zo gek om dit in een klein klooster in eenzaamheid te overdenken.

Ik dank je voor je vragen die mij weer tot nadenken hebben gestemd. Ik hoop dat ik hetzelfde voor jou heb kunnen betekenen.

Met Gods zegen,
Jeroen

Beste Jeroen,

Tweehonderd woorden kunnen geenszins recht doen aan jouw weloverwogen brief. Kortst gezegd geef jij drie antwoorden op mijn zorg over de openbarings/manifestatie-functie van de kerk. Met twee stem ik volledig in: de mogelijkheid dat Gods openbaring er wel is, maar wij die niet opmerken, en het belang om onze eigen rol in het falende collectief te zien. Tot de derde verhoud ik mij complexer. Jij stelt terecht dat er diversiteit bestaat in het ontvangen van openbaring. Het is voor mij evident dat ik dat vanuit mijn blanke, vrouwelijke, hoogopgeleide etc. perspectief anders beleef dan anderen. Echter, mijns inziens behoort de kerk niet alleen diversiteit te honoreren, maar ook diversiteit te 'heiligen', om een ouderwetse term te gebruiken. Mijn vraag naar de openbaringsfunctie van de kerk is daarmee een vraag naar haar profetische geest: heeft zij het kritische vermogen om de geschapen en de gebroken vormen in onze menselijke diversiteit te onderscheiden? Eenheid in verscheidenheid is een prestatie, maar beoogt de kerk niet meer dan democratie - beoogt zij niet de nieuw geworden mens, een volk besneden van hart?

Ik ben zeer dankbaar voor ons gesprek en kijk uit dit te vervolgen. Ik bid jou van harte Gods zegen toe!

Daniëlle

Protestantse Kerk in Nederland

**De briefwisseling in de PKN wordt geopend door haar scriba,
dominee Arjan Plaisier. Als jongvolwassene reageert Maaïke de
Reuver.**

Beste Maaïke,

‘De kerk als instituut’, het lukt me best daar in het algemeen een aardig stukje over te schrijven. Een brief aan jou als ‘jongvolwassene’ vind ik een stuk lastiger. Ik bespeur meteen de neiging om het instituut te gaan verkopen. Of te gaan verdedigen. Ik denk gelijk aan seksueel misbruik dat is toegelaten en toegedekt. Aan beelden van een instituut dat gewoon de tijd tegen zich heeft: het is nu eenmaal statisch, star en gesloten.

Misschien begint daar de fout: te denken dat de kerk als instituut moet worden ‘verkocht’ aan een volgende generatie. Alsof het van mijn generatie is. Dat is het niet. Zeker niet, waar met de kerk als instituut bedoeld wordt een ‘vorm’ van het lichaam van Christus. Die laatste omschrijving raakt me altijd weer. Lichaam van Christus, plaats waar Christus wil wonen en op ons in wil werken. Ik geloof dat de kerk dat is. Volgens mij heb je het dan al over instituut. Christus is niet een vrij zwevende geest. Hij is zelf vleesgeworden en de gemeenschap rond Hem is ook vleesgeworden. Daar hoort vorm, duur, organisatie en opbouw bij.

Dat heeft zich voortgeplant, van eeuw tot eeuw, van generatie tot generatie. Het is door mijn generatie heengegaan. We hebben geprobeerd er wat van te maken. Het rare van dit instituut is dat het geacht wordt vanuit de kern, Christus zelf, op te gloeien, maar dat het die kern juist ook kan verduisteren. Toch blijft die kern uitstralen. Daarom komen er weer nieuwe leden bij. Zo neemt een vol-

gende generatie het stokje over. We horen bij elkaar. Er zullen nieuwe talenten worden toegevoegd, nieuwe krachten aangedragen, een nieuwe sensitiviteit.

Ik maak deel uit van een generatie, die last heeft van een soort moeheid. Misschien hebben we elkaar wel suf gepraat. Misschien zijn we gemakkelijk meegegaan met een verlegenheidscultuur. We maken tegenwoordig veel werk van de kerk zelf: hoe die er voor staat, hoe we in de cultuur staan, hoe we relevant kunnen zijn en aantrekkelijk. Hoe we de jeugd en jongvolwassenen kunnen bereiken. Soms denk ik dat dit praat is van ouderen die er zelf niet meer aan doen. En nu aan het beschouwen slaan. Tegelijk is het te simpel daar dan maar gewoon mee op te houden.

Het is goed dat een jongere generatie zich in de rijen voegt. De kerk is ook van hen. Misschien bij uitstek. De kerk is als jongerenbeweging begonnen. In veel delen van de wereld is de kerk jong. Jong in geschiedenis, maar ook jong in leden. Migrantenkerken in ons land zijn ook jong, in beide betekenissen. Niet dat ik nu als een zielig oudje een lofzang op de jeugd ga zingen. Wat is trouwens al die praat over oudere generatie en jongere generatie waard?

Ik geloof in de kerk, ook als instituut. Ik beleef er persoonlijk ook veel vreugde aan. Ik zou het vreselijk vinden als er geen kerk zou zijn, en zou niet tevreden te stellen zijn met wat voor mooie spiritualiteit ook. Het zal wel in een behoorlijke smeltkroes terechtkomen, al zitten er volgens mij botten in, die met de tijd meegaan. Ik geloof dat, omdat ik in Jezus Christus geloof en zijn liefde. Hij trekt zelf mensen aan, ook weer nieuwe mensen, ook weer jonge mensen. Als instituut moeten we daar dienstbaar aan zijn. Geen sta in de weg zijn. Je moet het maar stevig zeggen of en wanneer dat laatste gebeurt.

De kerk is zeven keer gestorven en zeven keer opgestaan, schreef Chesterton ooit. Een achtste keer kan er nog wel bij.

Graag hoor ik van je.

Met hartelijke groet,
Arjan Plaisier

Beste meneer Plaisier,

Bedankt voor uw brief! Leuk en interessant om de mening van u/van uw generatie met betrekking tot 'de kerk als instituut' te lezen.

U geeft in uw brief zelf aan, en ik merk dat ook op bij anderen van uw generatie, dat u de neiging heeft om de kerk als instituut te gaan verkopen en/of te gaan verdedigen. En inderdaad: ik denk dat het een fout is om te denken dat de kerk als instituut verkocht moet worden. Ik ervaar dat uw generatie veel nadruk legt op dat begrip 'instituut', maar zelf zie ik de kerk eigenlijk helemaal niet zozeer als een instituut. Ik zie de kerk meer als een non-profitbedrijf, een organisatie met bepaalde 'bedrijfs'waarden en -normen, een organisatie waarin men met elkaar streeft naar het behalen van bepaalde doelstellingen. En inderdaad, het kerkelijk bedrijf is statisch, star en gesloten; wat mijns inziens onder andere komt doordat uw generatie de touwtjes in handen heeft. Het college van bestuur van dit bedrijf, oftewel: de mensen die het voor het zeggen hebben binnen de Protestantse Kerk, bestaat uit mensen, met name uit grijze oude mannetjes, van uw generatie. Zij bepalen het beleid en de doelstellingen, dus ook het beleid voor de jonge(re) generatie. Dus nee, de kerk is niet van uw generatie, maar wordt wel bepaald door uw generatie. Zoals u zelf ook zegt: het is praat van ouderen over hoe de jeugd en jongvolwassenen te bereiken. Jezus Christus en zijn liefde trekt zeker nieuwe mensen aan, ook jonge mensen, maar toch denk ik dat het instituut in die zin een sta in de weg is voor deze jonge mensen aangezien het beleid en de doelstellingen van dit kerkelijk bedrijf niet door maar

wel voor deze mensen wordt gevoerd. Wil dit bedrijf, dit instituut, in ons geval de Protestantse Kerk, aansluiten bij jongeren, bij mijn generatie, dan moet de kerk mijns inziens een bestuurlijke stap richting de jongeren zetten. Oude grijze mannetjes, hoe hip die ook zijn voor hun leeftijd, kunnen mijns inziens niet geheel bedenken en bepalen wat jongeren willen, wat hen aanspreekt. Stedelijke besturen hebben daarom ook een jeugdburgemeester om de stem van de jeugd te representeren, ook politieke partijen hebben jongerenorganisaties.

Wat daarbij belangrijk is, is dat dit niet alleen gebeurt om, met name aan andere oude grijze mannetjes, te kunnen laten zien dat de kerk heus wel luistert naar jongeren – de kerk moet dan daadwerkelijk open staan voor de ideeën van jongeren. Met trots mag ik mij ambassadeur (allemaal jongvolwassenen) noemen voor de Raad van Kerken, namens de Protestantse Kerk, maar ik merk ook daar, ondanks de vele leuke en boeiende ontmoetingen die wij als ambassadeurs hebben, dat de Raad als onderdeel van het bedrijf, dus daarmee als (onderdeel van) de kerk als instituut, niet geheel open staat om naar onze ideeën te (willen) luisteren. Dat ligt niet aan de, overigens uiterst vriendelijke, grijze oude mannetjes zelf, dat ligt denk ik aan de hele bedrijfsstructuur van de kerk als instituut waarin het beleid door uw generatie voor mijn generatie wordt bepaald. Uw generatie moet de producten die het bedrijf maakt niet aan mijn generatie verkopen, we moeten samen dat bedrijf (gaan) runnen en de producten gaan maken!

De kerk kan denk ik ook een achtste keer sterven, en een achtste keer opstaan; maar zou het niet nog mooier zijn als we het op deze manier bij zeven keer kunnen houden?

Met vriendelijke groet,
Maaïke de Reuver

Beste Maaïke,

Hartelijk dank voor je brief. Mij schoot na het lezen van jouw brief de dichtregel te binnen 'forgive me Lord, I am old'. Gelukkig wordt 'onze' mening door jou toch nog leuk en interessant gevonden.

Omdat ik maar 200 woorden heb, zou ik willen volstaan je uit te nodigen om een kijkje te nemen in een afdeling van het instituut van oude mensen die 'zitten te bedenken wat goed is voor jongeren, zonder dat die daar ooit om hebben gevraagd'. Praat vooral eens met de programmamanager van JOP, de landelijke jeugdorganisatie van de Protestantse Kerk. Volgens mij komen we dan verder en kunnen elkaar helpen kerk van Jezus Christus te zijn. Anders zitten we maar stereotypen uit te wisselen. Je bent in ieder geval aantoonbaar gemotiveerd en strijdvaardig. Dat is ook de kerk. Daar kan de kerk alleen maar beter van worden.

Tot slot: de kerk is niet in de eerste plaats instituut, dat was zo ongeveer wel de inzet van het stuk over 'kerk als instituut'. Helemaal mee eens dus. Maar met 'bedrijf' als leidende metafoor raken we volgens mij helemaal van de weg af. Ook als we dat met z'n allen gaan runnen.

Met vriendelijke groet,
Arjan Plaisier

Koptisch Orthodoxe Kerk

**De briefwisseling wordt begonnen door de jongvolwassene,
Matthew Beshay, anagnostos in de Koptisch Orthodoxe Kerk.
Magdy Ramzy die voor de Koptisch Orthodoxe Kerk in de Raad
van Kerken zit, schrijft de reactie.**

Beste uncle Magdy,

Als Koptisch Orthodox jongvolwassene ben ik opgegroeid in het hart van de kerk: een veilige haven te midden van de wilde stormen van het dagelijks leven. Ik spreek geregeld de geloofsbelijdenis uit tijdens liturgische diensten en persoonlijke gebeden. Daarin staat onder andere ook: 'Wij geloven in de Ene, Heilige, Universele en Apostolische kerk.' Toen mij gevraagd werd wat de kerk voor mij persoonlijk betekent en hoe deze eruit moet zien, schoot dit citaat mij onmiddellijk te binnen. Laat ik nu in mijn eigen woorden proberen te omschrijven wat dit in de praktijk betekent.

De kerk is allereerst het Lichaam van Christus, geleid door de Heilige Geest. Het is geen instituut dat beheerd wordt door mensen met wereldse doelen, maar het is een icoon van Christus naar de buitenwereld toe. Ieder lid daarin is een volwaardig icoon met evenveel waarde. Het doel van de kerk is voor mij glashelder en eenduidig: verlossing. Om de woorden van St. Cyprianus te gebruiken: 'Hij die niet de Kerk als moeder heeft, kan niet langer God als Vader hebben.'

Het is de Ene kerk en daarmee wordt eenheid en tegelijkertijd ook exclusiviteit uitgedrukt. Nogmaals, de kerk is het Lichaam van Christus en daarop word je geënt – het is niet iets dat je zelf opricht. De eenheid ervaar ik het sterkst tijdens de Eucharistie wanneer wij deelnemen aan het Ene Lichaam van Christus en

daarmee zowel met de Heer als de medegelovigen verenigd worden. De Heilige Geest is de schenker van eensgezindheid en daarom denk ik dat eenheid een cruciale eigenschap is van de kerk en een bewijs is van de actieve rol die de Heilige Geest speelt.

Het is de Heilige kerk, en daarmee wordt denk ik zowel een doel als een eigenschap van de leden aangegeven. Een kerk is heilig omdat God de leden heiligt. Heiligheid toont dan ook aan dat God actief is in het leven van de leden. Heiligheid leidt ook tot een krachtige, standvastige, integere en geloofwaardige kerk. Zij praktiseert immers wat zij predikt.

Het is de Universele kerk en daarmee is het de allesomvattende kerk. Er is plek voor iedereen, ongeacht leeftijd, geslacht, taal, afkomst of verleden. De kerk is daarmee dynamisch en past zich aan de behoeften van de moderne tijd aan. Dit doet ze echter zonder de kern van haar eigen waarden, dogma's en identiteit te doen verwateren in een poging mensen aan te trekken, door gelijkvormig aan het denken van de wereld te worden.

Tenslotte is het de Apostolische kerk en daarmee is zij gegrondvest op de apostolische traditie. Ik zie dit niet als iets ouderwets of achterhaald, integendeel. Het verbaast mij iedere keer weer hoe hoogstaand onze vroege kerkvaders waren in hun wijsheid en uitleg van de geschriften. Wij zijn gezegend te mogen staan op de schouders van deze spirituele reuzen. Dankzij hun inspanningen hoeven wij niet opnieuw het wiel uit te vinden op het vlak van vele zaken zoals spiritualiteit, uitleg van geschriften en het verdedigen van aspecten in ons geloof. Wat wij hooguit hoeven te doen, is het overbrengen op zo'n manier dat het in de 21ste eeuw begrepen en toegepast kan worden, zowel in ons dagelijks leven als in de levens van degenen die wij dienen.

God is onfeilbaar, maar mensen helaas niet. Daarom zullen er altijd zwakheden zijn in de kerk. Ik denk echter dat we altijd met een optimistisch oog moeten kijken naar de kerk als instituut. Zolang wij als kerk trouw zijn aan God, zal God ons ook trouw zijn en zijn belofte waarmaken, dat het dodenrijk de kerk niet zal overweldigen!

Kortom: 'Ik geloof in de Ene, Heilige, Universele en Apostolische kerk!'

Hoogachtend,
Matthew Beshay

Beste Matthew,

Bedankt voor je brief, die ik met veel plezier heb gelezen. Niet alleen met plezier, maar ook met trots en dankbaarheid. Plezier omdat je met zo veel passie schrijft. Met trots omdat onze kerk rijk en levend is met haar jongvolwassenen. Dankbaarheid omdat ik die generatie meemaak waarbij ik de eer heb gehad om aan haar wieg te staan en die ik tot na haar puberteit de liefde voor onze kerk heb weten bij te brengen. Ik heb je geboorte, je doopsel, je basisschool en je middelbare school meegemaakt.

Maar ook daarna hielden wij contact. Je hebt ervoor gezorgd dat jij samen met een belangstellende groep jongvolwassenen de Koptische taal geleerd hebt en zelfs zo goed dat jullie dit nu de jongere generatie aan het leren zijn. Jij nam het vertalen van de kerkboeken van mij over en je doet het zelfs nog beter want jij corrigeert deze nu met de originele Koptische tekst.

Ik bewonder de manier waarop jij in je brief die ene zin uit de Geloofsbelijdenis handen en voeten gaf: '...de Ene, Heilige en Apostolische kerk.' Voor jou blijkbaar geen lege woorden die je reciteert maar woorden vol betekenis die je met passie en geloof meerdere malen per dag vanuit jouw hart uitspreekt. Jouw citaat van St. Cyprianus: 'Hij die niet de kerk als moeder heeft, kan niet langer God als Vader hebben' herinnert mij aan een uitspraak van mijn zwager als antwoord op de milieuactivisten. Hij zei: 'Als mensen meer aan God de vader denken, zal God de vader voor moeder aarde zorgen.' Hij bedoelde daarmee dat als men dicht bij God zou zijn, men minder slordig met Zijn schepping om zou gaan en dan hadden wij geen milieuproblemen.

Ik denk ook, in dezelfde trant, dat wanneer men zich realiseert dat wij, de gelovigen, de kerk zijn, en niet het gebouw en zeker niet de kerkleiding, dat men niet gauw de kerk zou verlaten omdat een kerkleider gezondigd heeft of omdat hij of zij ruzie heeft met een pastoor of omdat men het niet eens is over de

manier van leiden. Men zal in de kerk blijven en zal denken wat een katholieke vriendin van mijn vrouw, zittend in een lege kerk en kijkend naar Jezus op het kruis, zei: 'Lieve Heer, als U het goed genoeg vindt om hier te zijn, dan vind ik het ook goed om hier te komen.'

Ik vind het ook geweldig dat jij de kerk ervaart als dynamisch en van deze tijd en niet gedateerd, zoals sommige leeftijdgenoten denken.

Tenslotte is het een genot om te lezen hoe een jongvolwassene ziet dat de Apostelen en de kerkvaders ons een erfgoed van onschatbare waarde hebben nagelaten: onze liturgie, onze lezingen en onze kerkmuziek, primitief maar vol passie. Zoals je zegt: 'Dankzij hun inspanningen hoeven wij niet opnieuw het wiel uit te vinden.' Nog mooier is het, dat jullie werken aan het overbrengen van deze oude schat, in de taal en met de middelen van de 21ste eeuw, aan de jongere generatie.

Moge de Heer jou en al je leeftijdgenoten zegenen en voor Zijn kerk blijven gebruiken.

Oom Magdy Ramzy

Beste uncle Magdy,

Allereerst dank ik u voor uw reactie en uw bemoedigende woorden. U beschrijft hoe u aan onze wieg hebt gestaan en hoe de oude generatie langzaam het stokje overgeeft aan de komende generaties. Ik denk dat dit een praktisch voorbeeld is van een van de grootste krachten van de kerk, namelijk dat zij door middel van de Heilige Traditie de continuïteit bewaart en bewaakt. Zoals wij zeggen in de Liturgie: 'Zoals het was, zo zal het zijn, van generatie tot generatie.' Jezus zelf heeft als Leraar en Meester zijn discipelen geïnstrueerd en voorbereid voor hun dienst en heeft ze opgedragen hetzelfde te doen.

U had het over de zorg voor moeder aarde, wanneer wij meer aan God de Vader zouden denken. Ik denk dat hier een belangrijk stuk rentmeesterschap wordt beschreven. Ik ben het ermee eens dat wij Gods schepping waardig moeten gebruiken. Dat zou zich ook moeten uiten in het respecteren en liefhebben van al onze medemensen, die ook in Gods beeld en gelijkenis geschapen zijn. Ik denk dat ook dit een erg actueel onderwerp is.

Laten wij allen bidden dat God ons in de 21ste eeuw als instrument mag gebruiken om Zijn liefde te delen en allen te brengen tot Zijn Kerk, het Lichaam van Christus, de haven waarin wij redding vinden.

Leger des Heils

De eerste brief vanuit het Leger des Heils wordt geschreven door majoor Jeanne van Hal die het Leger des Heils vertegenwoordigt in de plenaire Raadsvergadering. Gereageerd wordt door Talitha van den Hoek.

Beste Talitha,

Als ik aan de kerk denk, in ons geval dus het Leger, dan denk ik in de eerste plaats aan de relatie tussen de mensen die samen de kerk maken. Wij, jij en ik. Ik weet niet de hoeveelste generatie jij bent als heilssoldaat, maar de naam Van den Hoek is binnen het Leger des Heils overbekend. Jouw en mijn generatie, tussen haakjes, ik ben een derde generatie heilssoldaat, hebben het Leger gemaakt tot wat het nu is.

Lange tijd hebben wij ons zelf niet zo gezien als kerk, maar meer als een strijdende geloofsgemeenschap die met woord en daad wil laten zien wat het is om Christen te zijn.

De laatste jaren gaan we ons meer kerk voelen. Dat vinden sommigen fijn, anderen moeten daar niets of weinig van hebben. Sommige mensen hebben slechte ervaringen met de Kerk als instituut, het is niet altijd de warme veilige plek die het zou moeten zijn.

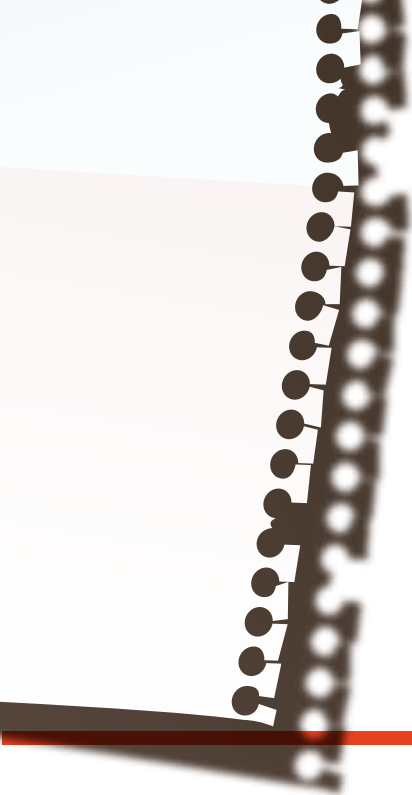
Jij bent onze ambassadeur bij de Raad van Kerken en jij en ik vinden het fijn om samen met anderen de kerk van Jezus Christus te zijn en dat te delen met anderen die deel uit maken van andere kerken en geloofsgemeenschappen. Dat maakt mij altijd dankbaar en ik warm mij aan hun vriendelijkheid en mededeelzaamheid.

Omdat wij als Leger des Heils niet zo'n grote geloofsgemeenschap zijn, kennen wij elkaar en vinden we daar ook onze sociale contacten. We vinden daar onze vrienden en dat geeft de eenheid en het gevoel van het erbij horen gestalte.

Vind jij het lastig dat wij een eenhoofdig bestuur kennen? Een kerk dus die ruikt naar een instituut? Of vind je dat je als jongere genoeg vrijheid hebt om je te bewegen binnen die kerk zonder al te gefrustreerd te zijn door de structuren? Krijg jij de kans om je mening te geven? Wordt er bij ons naar jongeren geluisterd? Voor William Booth was deze organisatiestructuur de uitvinding van de eeuw! Is dat nu ouderwets en zou jij het anders willen?

Van harte hoop ik dat je de tijd kunt vinden om deze brief te lezen en te beantwoorden. Jij en ik zijn misschien meer gewend om een kort mailtje of sms'je te sturen, maar ja twitteren doe ik niet, dus moet het maar zo.

Beste zegenwensen,
Jeanne van Hal

Beste Jeanne,

Allereerst bedankt voor uw brief.

De naam Van den Hoek is binnen het Leger des Heils inderdaad bekend. Ik ben daar de vierde generatie heilssoldaat. Ik ben, zoals we dat zeggen, met de kinderwagen het Leger des Heils binnen gereden. Bijna mijn hele familie is verbonden met het Leger des Heils. Voor mij is het dus ook de normaalste zaak om op zondag de samenkomst te bezoeken, te spelen in een muziekkorps, te zingen in het zangkoor en de praiseband en niet te roken en te drinken. Dat laatste is voor veel vrienden en kennissen buiten het Leger soms wat moeilijk te begrijpen.

U heeft het er over dat we ons zelf een lange tijd niet als kerk zagen. Ik zelf heb het Leger wel altijd als kerk gezien. Een, zoals ik het zelf altijd zeg, moderne kerk. Veel mensen denken dat het Leger des Heils alleen maar zorgt voor dak- en thuislozen en kleding verzamelt. Maar het Leger is veel meer dan dat. Mensen staan er raar van te kijken als ik hen vertel dat het Leger ook een kerkgemeenschap is. Het stoort mij wel dat ik dat steeds maar moet herhalen. Al doet het Leger daar zelf ook aan mee, door bijvoorbeeld de tv reclames die bijna altijd gaan over dak- en thuislozen of ander maatschappelijk werk. Misschien moeten we meer aan de buitenwereld laten zien dat we ook een kerk zijn.

Ik voel me bevoorrecht om deel uit te maken van het Leger des Heils. Ik vind het geweldig om zoveel contacten te hebben, zowel in Nederland als in het buitenland. Waar ter wereld je ook naar het Leger gaat; je voelt je altijd thuis. Dat is zo mooi van het Leger des Heils.

Even om op uw vraag terug te komen of ik het moeilijk vind dat er een eenhoofdig bestuur is.

Eigenlijk heb ik daar nog nooit echt over nagedacht. Ik vind dat wij als jongeren best veel mogelijkheden krijgen en zeker binnen ons korps, maar dat dit soms weer belemmerd wordt door formaliteiten. We mogen best onze mening geven, maar of daar daadwerkelijk naar geluisterd wordt?

Ook vind ik dat we in het Leger soms verdwalen tussen alle tradities, ceremonies en het uiterlijk vertoon. Er wordt soms namelijk meer aandacht besteed aan al dit soort dingen, terwijl het eigenlijk om de inhoud gaat. Soms vergeten we wat werkelijk belangrijk is. Natuurlijk staat het Leger ook bekend om het uniform, maar voor sommige jongeren is dat echter een hele grote stap en ze willen daar liever even mee wachten. Veel ouderen hebben daar geen begrip voor en geven daar soms commentaar op. Ze realiseren zich niet dat je door al die tradities juist de jongeren kwijt kunt raken. Zeker in deze voor jongeren toch wel moeilijke tijd, denk bijvoorbeeld aan media, school. Wees daarom extra blij met de jongeren die er nog zijn en in het Leger geloven.

Iedereen maakt in zijn leven periodes mee dat het even niet zo lekker gaat. En dat het lijkt alsof je God even kwijt bent. En natuurlijk maak ik die periodes ook mee. Maar ik voel me dan weer erg gezegend deel te mogen uitmaken van het Leger des Heils.

Gods zegen,
Talitha van den Hoek

Beste Talitha,

Dank voor je reactie op mijn brief.

Als het thema van onze correspondentie 'de kerk als instituut' is, weten we beiden dat 'de verworvenheid van gisteren doorwerkt in de wereld van vandaag!'

Dat is zeker zo binnen ons Leger des Heils, waartoe wij behoren.

Het was goed om te lezen dat je graag zou willen dat we meer laten zien dat we ook een kerk zijn en ons niet alleen met oude kleren bezighouden. De slogan op de nieuwe jassen en T-shirts, 'Together we are One', is precies wat we bedoelen. Een kerk zijn met een maatschappelijke arm. Het concept van de nieuwe 'Bosshardt-centra' geven daar goede inhoud aan.

Ook ik voel mij een deel van een wereld-Leger, ook ik geniet van mijn vele vrienden over de hele wereld, die deel uitmaken van onze organisatie. Daarin komt het sociale aspect, de eenheid en een vorm van het collectief handelen daarin naar voren.

Voor jou is het dus niet moeilijk dat we een eenhoofdig bestuur hebben. Vind jij het ook niet geweldig dat onze nieuwe Generaal een vrouw is?

Inderdaad zouden we wat meer naar jongeren kunnen luisteren en dat wat werkelijk belangrijk is moet niet overspoeld worden door tradities etc.

Ook ik ben heel blij met jongeren, of ze nu een uniform dragen of niet.

Ik vond je slotzin ontroerend eerlijk. Van harte hoop ik dat God voor jou dichtbij is, ook al voelt het soms anders.

Ik ben trots op je Talitha!

Beste zegenwensen,
Jeanne van Hal

Oud-Katholieke Kerk

De eerste brief wordt geschreven door Ruth Coemans, mgr. Joris Vercammen, aartsbisschop van het aartsbisdom Utrecht en lid van de plenaire Raad vanuit de Oud-Katholieke Kerk, reageert.

Zomer, 2011

Geachte bisschop Joris,

De kerk is in de eerste plaats een thuis. U vroeg mij om mijn gedachten op een rijtje te zetten over wat mijn mening is over de kerk als instituut en dit rijtje vervolgens met u te delen. Hoewel ik normaal niet iemand ben die haar mening graag in de schijnwerpers zet, heb ik toch besloten dit te doen. Het is misschien wat vreemd, dat ik niet graag mijn mening luidop verkondig, aangezien 'gelovigen werven' en het prediken één van de pijlers is van het Christendom. Om je thuis te voelen in onze kerk, is het zeker niet nodig dat je het met alles eens bent of in alles kunt vinden. Iedereen is welkom. Deze openheid maakt van de kerk een warme plek.

Dit heeft ook als gevolg dat ik mezelf moeilijk kan uitspreken over hoe onze kerk nu is. Zijn we traditiegetrouw of vooruitstrevend, te ouderwets of te modern, te democratisch of te autoritair ...? En wat heeft onze kerk nodig? Omdat er zoveel verschillende mensen rondlopen, zijn beide vormen (alsook tussenvormen) sterk aanwezig. Dit heeft, volgens mij, als positief gevolg dat we altijd zullen blijven nadenken en niet snel zullen vastroesten.

De kerk is in de eerste plaats een thuis. Het is een plek waar je naartoe kan gaan wanneer het buiten stormt, of in je hoofd. Je komt er altijd wel een gelijkgezinde tegen.

Af en toe zijn er eens discussies, maar die proberen we dan zo goed en zo kwaad als het kan op te lossen, hierbij rekening houdend met alle partijen. We leven allemaal op een democratische manier samen. Natuurlijk is het af en toe eens nodig dat er aan de touwtjes getrokken wordt, daarvoor zijn er dan ook mensen in functie. U bijvoorbeeld. En dit zonder meteen alle macht op u te nemen.

De kerk is in de eerste plaats een thuis en elk gezin is anders samengesteld. Ons 'gezin' in Eindhoven/Maastricht heeft jammer genoeg niet zoveel kinderen. Wel veel ouders en grootouders, en die moeten er ook zijn natuurlijk. Gelukkig heb ik wel veel 'neven en nichten' in onze 'familie Oud-Katholieke Kerk in Nederland' en wordt er ook af en toe wat georganiseerd. Zo was ik aanwezig op een abdijweekend, vele malen op Landkamp en Voorjaarskamp en ging ik met een (oecumenisch) groepje mee naar Taizé. Ook de jongerencongressen in Duitsland en Zwitserland waren een groot succes. Aan de Nederlandse versie wil ik graag meewerken! Zulke dingen blijven mij als jongere wel aanzetten tot het actief geloven, en ik kan toch wel zeggen dat ik behoefte heb aan (deze) motivatie. Het is niet altijd even gemakkelijk om op te groeien in twee verschillende werelden: die van vriendschappen met medegelovigen van mijn leeftijd en het geloof binnen mijn gezin enerzijds, en die van vriendschappen met leeftijdsgenoten waarvoor 'geloof' amper een betekenis heeft.

De kerk heeft in de loop der jaren een prominente plaats ingenomen in mijn leven, en dit vooral dankzij de kerk als instituut. Het geeft ons een basis om op verder te bouwen, een reden om in dialoog te blijven gaan. Het geloof op zijn beurt is de basis van dit instituut, en geeft ons een reden om te blijven samenkomen.

Om te geloven heb je geen kerk nodig, maar het geeft wel steun en houvast en een concreet beeld en gevolg van ons geloof.

Hoogachtend,
Ruth Coemans

Beste Ruth,

Dank voor je brief, waarin je met veel warmte over je parochie en over onze kerk schrijft. Dat doet me deugd. Je schrijft dat je niet iemand bent die vlug met je mening te koop loopt, maar je hebt wel een duidelijke opinie en dat kan ik wel waarderen.

De kerk is op de eerste plaats een thuis, volgens jou. Ik ben het daar hartgrondig mee eens. Dat wil ook zeggen dat je er een eigen mening mag hebben en dat er ook naar geluisterd wordt. Niet omdat jouw mening nu per se de juiste is, maar omdat ze van jou is en er in de kerk op jou ook gerekend wordt. We horen dus wel graag wat je denkt. Oud-katholieken leggen er de nadruk op dat iedere gedoopte moet kunnen meedoen in de kerk, want de kerk is een zaak van allen. 'Katholiek' kun je immers nooit op je eentje zijn, het woord zelf betekent 'betrokkenheid'. 'Kerk' is dus een zaak van meedoen en van meedenken. Dat is zo omdat ook het geloof zelf een zaak van meedoen is. Wij hebben toch de liefde niet uitgevonden, dat heeft God gedaan. Als we dus proberen lief te hebben dan doen we eigenlijk alleen maar mee met de liefde van God zelf.

En wij hebben ook de kerk niet uitgevonden. Kerk is niet zoiets van enkele mensen die naar de notaris gingen om een of andere club of vereniging op te richten. Kerk ontstaat rond de tafel van de Heer, waar we vieren dat Jezus zijn leven uit liefde voor mensen heeft gegeven. In de naam van de Heer Jezus breken we het brood en zegenen we de beker van zijn levensgave. Dat gebeuren committeert ons, we komen er niet meer van los. We voelen ons geroepen om hetzelfde te gaan doen. Meedoen met de beweging van zijn vriendschap. Dat is

trouwens Gods vriendschap, want Jezus zei altijd dat het hem erom ging 'de wil van de Vader' te doen. Als je dus die beweging van Jezus meemaakt, in je eigen hart, dan wordt je als vanzelf aan anderen gegeven en samen met anderen aan de grotere wereld. Dat is kerk: niet meer, niet minder. En daarom is de kerk ook een thuis, voor jezelf en voor anderen en biedt de kerk ook een thuis aan ieder die op zoek is naar echte vriendschap. Ik begrijp het wel dat de kerk belangrijk geworden is voor je. Voor mij is ze dat ook. Zonder de kerk zou er minder in huis komen van die roeping tot vriendschap, die ik ervaar als de zin van mijn leven. Ik zou het niet alleen een stuk moeilijker hebben, ik zou ook het grotere verband missen waarin ik als gelovige (zeg maar± als 'geroepene') thuis hoor. Als kerk zijn we toch samen één Volk, het Volk van God? En is dat niet een droom voor alle mensen dat we ooit ons allen samen één zouden voelen, dat ene Volk, allemaal samen Gods mensen? Zo zie je maar dat de kerk er niet is voor zichzelf, maar om de eenheid in de hele wereld te bevorderen. Die kerk is een thuis en wil de wereld dus een thuis bieden. Wat kan jij goed aanvoelen van wat eigenlijk een heel gelovig gegeven is! De kerk is dus niet op de eerste plaats een instituut, maar een beweging van 'geroepen'. Wat het lichaam is voor een mens, is een instituut voor een beweging. Als mensen kunnen we niet zonder. Jammer is het dat een instituut eenzijdig met 'macht' wordt verbonden. Macht speelt natuurlijk altijd tussen mensen, daarom kun je het ook maar beter benoemen, maar een instituut heeft als eerste doel de beweging mogelijk te maken. Een instituut is het geheel van afspraken, dat je met elkaar gemaakt hebt om de inspiratie alle kansen te geven. Zo is een gezin ook een instituut en toch hoeft dat aspect geen afbreuk te doen aan de warmte en de geborgenheid die er heerst. Integendeel. Met de kerk is het niet anders, denk ik. Het zou de moeite waard zijn over dit laatste nog eens verder van gedachten te wisselen. Wellicht komt die gelegenheid nog wel. Laat me nu nog alleen maar zeggen hoe blij ik ben met jou als medechristen. Dank je wel dat je mee komt doen in de kerk!

Gods zegen zij altijd met je.
+Joris, je bisschop.

Remonstrantse Broederschap

**Leonie van Staveren schrijft als jongvolwassen ambassadeur
2010-2011 van de Raad van Kerken vanuit de Remonstrantse
Broederschap aan Marius van Leeuwen, hoogleraar aan het
Remonstrants seminarium en vicevoorzitter van de Raad van
Kerken. Hij antwoordt Leonie.**

Beste Marius,

De kerk als instituut, dat is nogal een onderwerp. Vergeef me mijn jeugdige zelfoverschatting als ik daar toch een mening over formuleer. Ik denk dat het zeer terecht is dat de kerken zich buigen over hun eigen instituut-zijn. Als kerk moet je maatschappelijk relevant willen zijn. Je bestaat niet om te bestaan, maar om iets toe te voegen aan de leefwereld van mensen.

De notitie van Arjan Plaisier kan ik grotendeels onderschrijven. Ik denk dat er zeker een paar zeer waardevolle punten in genoemd worden. Terecht merkt Plaisier op dat de kerk daar is waar 'twee of drie in de naam van Christus bijeen zijn'. De kerk is niet gebonden aan een gebouw of organisatie. Toch stelt Plaisier dat het instituut onmisbaar is en dat vind ik een gevaarlijk uitgangspunt. Ik zal proberen uit te leggen waarom.

Wat volgens mij het allerbelangrijkste is in een geloof, is de vertrouwelijke band die een individu heeft met het goddelijke. Hoeveel je ook met elkaar kunt delen in rituelen en gesprekken, uiteindelijk denk ik dat dat allemaal in dienst zou moeten staan van deze persoonlijke spiritualiteit.

Voor deze persoonlijke spiritualiteit is, mijns inziens, een ruime mate van vrijheid nodig. Vrij van dogma's en vrij ten opzichte van traditie (let wel: ik zeg niet

zonder traditie), kan een individu onderzoeken welke ideeën en welke rituelen voor hem of haar betekenisvol zijn. Men kan zich bovendien pas echt overgeven aan het goddelijke als men eerst vrij is. Immers, wat valt er te geven als je nooit echt zelf de baas bent geweest over je eigen geweten?

Deze vrijheid, die elke mens mijns inziens heeft, kan echter ook een last zijn. Frédéric Lenoir zegt in de epiloog van zijn boek *Filosofie van Christus*: 'Niets is namelijk zo moeilijk als vrijheid te beleven.' Hij refereert veelvuldig aan de parabel van de Grootinquisiteur in Dostojevski's *Gebroeders Karamazov*. Daarin verwijt de Grootinquisiteur van Sevilla Jezus dat Hij de mens te veel vrijheid heeft gegeven door hem persoonlijk in relatie met God te laten treden. De mens weet niet hoe snel hij zijn pasverworven vrijheid in de handen van religieuze of wereldse autoriteiten moet leggen. Vrijheid is moeilijk, omdat ze onzekerheid en verantwoordelijkheid met zich meebrengt. De mens is geneigd veiligheid te verkiezen boven vrijheid.

Het risico van een te groot vertrouwen in de leer of de traditie is dat het de mens afleert om te zoeken naar het goddelijke. Geloof wordt volgens mij een beetje als stilstaand water als men stopt met zoeken; na een tijdje gaat het stinken ... De kerk moet niet voor ons willen vinden, maar moet ons helpen het goddelijke en de wereld, onze naasten, te zoeken. Daarbij kan zij behulpzaam zijn, maar nimmer onmisbaar. De kerk die zich onmisbaar acht, gaat als een poortwachter tussen mens en God in staan.

Als ik om me heen kijk, zie ik veel jongvolwassenen die weliswaar op geheel eigen wijze religieus zijn, maar hun heil niet per definitie in een kerk zoeken. Dat bewijst, mijns inziens, dat het instituut niet onmisbaar is. Maar, zoals gezegd, het instituut kan wel heel behulpzaam zijn. De kerk kan de mens op weg helpen in zijn zoektocht, door bronnen van inspiratie toegankelijk te maken; door in vrijheid en verdraagzaamheid het gesprek mogelijk te maken over de Bijbel, maar evengoed over filosofen en mystici en door rituelen, meditatie en andere vormen van religieuze oefening begrijpelijk en betekenisvol te maken. Een kerk die zich daar op richt, mag zich de mijne weten.

Hartelijke groet,
Leonie van Staveren

Beste Leonie,

Dank voor je brief. Ik herken er veel in, maar heb er ook vragen bij. Plaisier, op wiens voorzet je reageert, somde zeven problemen op rond 'de kerk als instituut', tegen vijf redenen waarom dat instituut onmisbaar is. Maar voor jou wegen die problemen zó zwaar dat je heel de gedachte van onmisbaarheid 'een gevaarlijk uitgangspunt' noemt. Zo'n instituut, zeg je, beneemt mensen de vrijheid om te zoeken en persoonlijk invulling te geven aan hun relatie met God. Uit angst voor de vrijheid kiezen ze voor de veiligheid die een (machtige) kerk biedt. En die kerk gaat dan 'als een poortwachter tussen mens en God in staan'. Ik zie het gevaar. Maar moeten we daarom al het institutionele onder verdenking stellen?

Mensen moeten in vrijheid kunnen uitmaken welke ideeën en rituelen, aangeboden op de markt van zingeving, voor hen betekenis hebben. Akkoord. 'Zelf moet jij 't zoeken en zelf moet jij 't vinden ...', schreef De Génestet. Maar hoe kwamen die ideeën op die markt? Is dat niet te danken aan 'instituten', waarbinnen ze werden doorgegeven? Laat ik me tot de christelijke traditie beperken: ik denk dat we van Jezus en alles waarvoor hij stond nooit wat hadden gehoord, als de verhalen over hem niet waren vastgelegd in boeken die bijzonder gezag kregen, als zich geen scholen hadden gevormd waarbinnen men de overleveringen bestudeerde, als er geen min of meer vaste liturgische vormen waren ontstaan, waardoor telkens nieuwe generaties werden meegenomen in het geloof, als er niet, in elke tijd opnieuw, voorgangers waren geweest die dat geloof met enig gezag uitdroegen. Kortom, de beweging die Jezus op gang bracht kon ook

ons bereiken doordat er bestendige kaders waren, 'instituties': boeken, feesten en gebruiken, maar ook belijdenissen, ambten, kerkordes etc. Zulke kaders geven een geestelijke beweging duurzaamheid, zodat zij (het beeld is wat afgezaagd) een huis wordt om in te wonen.

Natuurlijk is er het gevaar dat dat huis een gesloten bolwerk wordt, met muren waarmee men zich afschermt voor wat er verder in de wereld te koop is. Laten dus de ramen open staan, zodat geluiden van buiten te horen zijn. Er is ook het gevaar dat men vergeet dat het huis vele kamers heeft, grote en kleine, en ook nissen, hoekjes. De éne Traditie is een samenstel van tradities. Vergeet men die openheid en die diversiteit, kent men alleen de eigen kamer en sluit men zich daarin op, dan stolt wat men aan waarheid in beheer kreeg tot een onveranderlijk systeem, een dictaat. Geloven krijgt iets exclusiefs, intolerants.

Wel een huis dus, een instituut, maar dat huis moet licht zijn van constructie, deur en ramen moeten open staan. Ik denk dat wij beiden ons thuis voelen bij de Remonstranten, omdat ze zoiets proberen te zijn: een kerk, geworteld in oude traditie, maar 'light', open, tolerant. Het feit dat we in 2006 als kerkgenootschap een nieuwe Belijdenis aannamen vind ik een mooi voorbeeld. Een belijdenis is iets heel 'institutioneels': verwoording van gezamenlijke uitgangspunten. Maar alleen al het feit dat we het tijd vonden voor zo'n nieuwe tekst geeft aan dat we hem niet opvatten als iets eeuwig, onveranderlijks, of als een dictaat. Meer dan een hulp bij het zoeken is zo'n belijdenis, naar remonstrants besef, niet.

Of nee, het is toch nog iets meer. Het is, zoals gezegd, een poging 'gezamenlijke uitgangspunten' te omschrijven: 'wij geloven...' Voor mij is geloven ook sterk iets wat ik samen met anderen doe. Jij legt er nadruk op dat geloof uiteindelijk iets puur individueels is. Misschien dat we daarin wat verschillen. Ik houd het in m'n eentje moeilijk vol te geloven, ik heb er anderen bij nodig: een gemeenschap waar we het geloof gaande houden, het vieren. Zo'n gemeente, en een grotere kerk daaromheen: voor mij zijn die toch echt onmisbaar.

Hartelijke groet,
Marius van Leeuwen

Beste Marius,

Terecht wijs je me erop dat wat ik 'bronnen van inspiratie' noemde, ons overgeleverd is dankzij de instituties. Je plaatst me voor een dilemma. Enerzijds hebben we het instituut nodig om het verhaal van Jezus door te geven, te preserven voor huidige en toekomstige generaties. Anderzijds kan deze wens tot behoud leiden tot verstarring van de boodschap. Dit dilemma is, vrees ik, niet helemaal op te lossen. Misschien moeten we het spanningsveld des te meer waarderen. Ik denk dat het instituut zich bewust moet zijn van de valkuil van verstarring en dient te zoeken naar een houding van openheid ten opzichte van het individu. Maar tegelijkertijd is het belangrijk dat het individu op waarde schat welke rijkdommen het instituut hem te bieden heeft en zich openstelt voor de inspiratie die de kerk kan bieden.

Je zegt dat het moeilijk geloven is in je eentje en dat is natuurlijk zo. Ik denk dat niemand in een totaal vacuüm zijn geloof levend kan houden. We hebben brandstof nodig om die motor draaiende te houden en die brandstof vinden we in het vieren; in het elkaar bevragen en in het delen van zienswijzen. Ook ik heb behoefte aan een kerk die deze zaken voor mij bijeenbrengt, maar wel een kerk die mij de ruimte laat om in alle openheid te zoeken en te twijfelen. Voor een goed vuurtje heb je twee dingen nodig: brandstof en een beetje lucht!

Hartelijke groet,
Leonie van Staveren

Rooms-Katholieke Kerk

Elise Rommens-Woertman, studentenpastor en lid van de raadgroep Samenlevingsvragen van de Raad van Kerken, schrijft als jongvolwassene aan de hulpbisschop van Haarlem-Amsterdam, Jan van Burgsteden.

Beste Elise,

Als ik mij goed herinner hebben wij elkaar wel in een kerk ontmoet. We hadden elkaar wel al eerder gezien, maar elkaar nog echt niet ontmoet.

Onze ontmoeting vond plaats in 2007, in het Roemeense Sibiu. Jij was daar als steward om je diensten aan te bieden aan die vele duizenden deelnemers aan de Derde Oecumenische Assemblee. Ik was er als lid van de rooms-katholieke delegatie uit Nederland. Soms sloot je aan bij de Nederlandse groep.

Op een van de eerste avonden van de Assemblee bezocht de Nederlandse groep de grote Lutherse kerk van Sibiu. Jij ging mee. Het was september en al tamelijk donker, zeker in de spaarzaam verlichte kerk. Na de kerk bezichtigd te hebben, bleef iedereen een beetje hangen. Wij troffen elkaar bij de achterste bank waar we gingen zitten en naar elkaar luisterden.

Dat was onze ontmoeting: niet sprekend maar luisterend naar elkaar. Een oude bisschop en een jonge theologe die beide pogingen doen om hun geloof en hun twijfel verstaanbaar te maken. Dat vraagt, meer dan luisteren, tijdig zwijgen. Luisteren om anderen ruimte te geven om er te zijn is een wezenlijk element voor een gemeenschap. Zeker voor een geloofsgemeenschap, waar we samen de stilte zoeken om Gods stem te horen.

Mensen vragen mij wel eens of je het instituut van de Kerk nodig hebt om gemeenschap te vormen. Nee, als het alleen om het instituut gaat, zeker niet. Maar als het gaat om het instituut ten dienste van een geordende gemeenschap, dan toch wel. Zeker als door dat instituut de continuïteit van Gods boodschap geborgd wordt, opdat wij weten waarnaar wij luisteren.

Mijn hele leven heb ik deel uitgemaakt van gemeenschappen. Eerst natuurlijk mijn familie in Achterveld, waar we thuis met tien kinderen waren. Dat was pure gemeenschap want of je wilde of niet: iedereen had ruimte nodig. Maar het was evengoed instituut, met duidelijke continuïteit, orde, structuur. Daarmee werd het zowel een leerschool in de onderlinge liefde als een leerschool van het kennen van je verantwoordelijkheden.

Dat gezinsleven was een van mijn meest intense ervaringen dat er geen tegenstelling hoeft te bestaan tussen gemeenschap en instituut. En dat heb ik later ook ervaren op al die andere plaatsen: Stevensbeek, Baarlo en Nijmegen. Daar was ik lid van religieuze gemeenschappen van de Congregatie der Sacramentijnen. Nog steeds woon ik in zo'n gemeenschap, op het Begijnhof in Amsterdam. En al ben ik bisschop gewijd, ik heb mij ook daar gewoon te houden aan de regels van het instituut. En opnieuw zie, voel en ervaar ik de stimulans die het instituut mij geeft om te groeien in de onderlinge liefde en de liefde tot God. En dat vooral door te luisteren.

Misschien had je een hoogdravend exposé verwacht over de ecclesiologische aspecten van de Kerk als instituut. Maar Christus heeft vooreerst een levende gemeenschap willen stichten, een kerk van levende stenen. Daarom laat ik je delen in mijn ervaringen waardoor ik mijzelf ingevoegd weet in het grotere geheel, als steen van een prachtige tempel ter ere Gods. Een gebouw zó mooi, dat er zelfs plaats is voor 'misbaksels', zoals Paulus zichzelf noemde.

Dat neemt niet weg dat ik begrip kan opbrengen voor mensen die de Kerk ervaren als een in beton gegoten instituut. En wie buiten blijft staan, wordt niet wijzer. Maar wie binnenkomt en durft te luisteren, door de ontmoeting met de ander geraakt durft te worden door de Ander, die vindt de echte waarheid en de weg naar het eeuwig leven die Jezus Christus is. Soms dankzij, soms ondanks hetgeen instituut genoemd wordt.

Zeer benieuwd ben ik naar jouw ervaringen en ideeën. Je antwoord zie ik verwachtingsvol tegemoet.

Met vriendelijke groet,
Bisschop Jan van Burgsteden s.s.s.

PS: Je bent vorig jaar getrouwd met Eelco, een collega-Sibiuganger. Is een huwelijk niet ook zowel gemeenschap als instituut?

Geachte Mgr. Van Burgsteden,

Hartelijk dank voor uw inspirerende brief over kerk als gemeenschap en instituut, maar meer nog voor uw persoonlijke beschrijving en het vertrouwen en geloof dat in uw brief doorklinkt.

Ik vind het bijzonder dat u begint met uw herinnering aan onze ontmoeting in de Evangelisch-Lutherse kerk in Sibiu. Hoewel ik me niet meer alle details van het gesprek voor de geest kan halen, herinner ik mij levendig de kracht van ontmoeting, en van oprechte belangstelling en aandacht voor elkaar en voor het mysterie van God.

En dat is waar voor mij geloofsgemeenschap, kerk-zijn allereerst voor staat: dat ik me verbonden weet met God, met zoveel andere mensen die zoeken naar goed leven en God, door de tijd heen en dat die verbondenheid ook zichtbaar en concreet wordt in mijn eigen leven.

Dat ervaar ik op verschillende plekken en manieren. Allereerst in het gezin waarin ik opgegroeid ben en waar onze parochiekerk in Utrecht een belangrijke rol in speelde. Daar is het lief en leed van mijn familie gevierd, en weet ik mij verbonden met hen. In Taizé, waar voor mij geloof en mijn eigen dagelijkse leven, dat wat goed is om te doen en te laten, nauw met elkaar verbonden zijn. In mijn werk als studentenpastor, in de vele activiteiten en gesprekken met studenten. Maar ook soms zomaar in een lied, een Bijbeltekst, in een gesprek met vrienden, een ontmoeting zoals 'Sibiu' bij uitstek was.

Die geloofsgemeenschap (in zijn veelvormigheid) zorgt ervoor dat het niet allemaal uit mezelf hoeft te komen, dat me woorden aangereikt worden die ik zelf niet altijd kan bedenken, dat er geloof is waar ik bij aan kan sluiten, ook als ik mijn eigen ongeloof ervaar, dat mijn verlangen naar God wordt aangewakkerd, ook als ik dat zelf bijna vergeet, om me steeds opnieuw het vertrouwen in de dragende kracht van God in herinnering te roepen, en het zoeken naar en werken aan heelheid voor de Schepping, wat er ook gebeurt. Bij het vormen van gemeenschap hoort dat er op een of andere manier ordening is en dat er kaders zijn. Op de mooie en goede momenten vallen gemeenschap en instituut samen, en op andere momenten niet, vooral wanneer het de minder fraaie kanten laat zien van het mensenwerk dat kerk-zijn (zowel instituut als gemeenschap) ook altijd is.

In uw 'PS' vraagt u naar mijn huwelijk met Eelco, (die ik inderdaad door de assemblee in Sibiu heb leren kennen) en ik vind het bijzonder en leuk dat u daarnaar verwijst. Voor mij heeft dat allereerst te maken met het vertrouwen op en het geloof in elkaar, maar ook met het boven mijzelf uitgetild worden. Tegelijk vraagt ook dat om ordening en afspraken, om de liefde te verdiepen en te versterken, om niet alles af te laten hangen van voorbijgaand gevoel en emotie. Het wordt regelmatig gek gevonden dat ik uit vrije wil en bij mijn volle verstand me inlaat met geloven en me verbind aan de kerk, en in zekere zin is het net zo merkwaardig om trouw te beloven aan iemand anders. Voor mij vraagt dat om steeds opnieuw 'ja' te zeggen, juist ook als het gaat om geloven, om de keuzes die ik maak te verdiepen en te vernieuwen. En dat is denk ik nog belangrijker wanneer gelovig zijn (en laat staan verbonden zijn aan een kerk) verre van vanzelfsprekend is op het moment en vaak ook niet begrepen wordt. Ik ben benieuwd te horen hoe u daar tegenaan kijkt.

Vol verwachting zie ik uit naar uw reactie,

Hartelijke groeten,
Elise Rommens-Woertman

Beste Elise,

Zeer veel dank voor je mooie antwoord. Ik herken veel van wat je schrijft, zeker wat betreft de bijzondere inspiratie die werkelijke ontmoetingen kunnen geven. Je inlaten met een medemens, onvoorwaardelijk en met trouw als basis, zoals in het huwelijk, verschilt inderdaad niet wezenlijk met het je inlaten met God. Het vraagt om een keuze en om de volharding in die keuze, bij voor- en tegenspoed. Het is een avontuur, al zullen sommigen zeggen dat het een gok is. Vertrouwen en trouw zorgen echter voor een stevig fundament. En in de mate dat je vertrouwen durft te geven en trouw durft te zijn, zul je het wederkerig ontvangen. Maar waar vinden we vertrouwen en trouw? Waarop die te baseren? In de liefde en in het verstand. De mens is begiftigd met een verstand en dat moeten we gebruiken. Met het verstand sorteren we voor op de keuzes die we met het hart moeten maken. Die 30 centimeter tussen hoofd en hart maken soms een wereld van verschil uit. Toch zijn ze met elkaar in overeenstemming te brengen door de liefde. De liefde die de focus van jezelf naar de ander (en de Ander) verschuift. En dan kun je inderdaad met je volle verstand een avontuur aangaan waar niemand iets van snapt. Een avontuur van geloof, van trouw en van liefde. Zowel met God als met je naaste medemens.

Met toegenegen groet,
Jan van Burgsteden

Syrisch-Orthodoxe Kerk

**Voor de Syrisch-orthodoxe Kerk opent de jongvolwassene Daniel
Altundag de briefwisseling; Samuel Dogan, priester in de
Syrisch-orthodoxe Kerk reageert.**

Gerespecteerde voorganger,

Ik ben door mijn priester gevraagd om op papier te zetten hoe ik over de kerk denk. Ik heb hierover geschreven en ook wat de kerk kan betekenen voor mij en de mensen.

Misschien lijkt het tegenwoordig in eerste instantie alsof wij de kerk niet meer nodig hebben. Ik denk dat de kerk misschien zelfs meer dan vroeger een aanvullende rol kan spelen in ons dagelijks leven.

In deze tijd waarin alles heel snel verandert, kunnen wij in de kerk een houvast vinden, als het gaat om balans in vrijheid, verantwoordelijkheden, traditie en rituelen.

Iets wat de kerk ook voor belangrijks doet, is dat het verschillende generaties bij elkaar brengt. En dat vergroot het gevoel dat wij ergens bijhoren en verantwoordelijkheden moeten nemen.

De kerk herbergt ook een groot gedeelte van ons culturele erfgoed. Dus zonder de kerk missen we eigenlijk een deel van onze geschiedenis. En door juist dat in stand te houden, en zo puur mogelijk, kunnen wij dat ook doorgeven aan volgende generaties en blijft de kerk ook behouden en onze geschiedenis ook.

De grootste uitdaging van de Syrisch Orthodoxe Kerk, is aansluiting te vinden met de tweede en derde generatie Syrisch Orthodoxen in Nederland.

Deze generatie voelt zich (bijna) helemaal niet aangetrokken tot de kerk, waardoor het riskant is voor de toekomst dat onze geschiedenis en de mooie kerktradities verloren zullen gaan.

Dus wij als Syrisch Orthodoxen en waarschijnlijk ook andere kerken in Nederland, zullen hier een oplossing voor moeten bedenken, zodat onze kerken over 20 jaar niet leeg zullen zijn.

Verder kan de kerk een rol spelen in het helpen denken van hoe ik in het leven sta, niet door de ouderwetse manier van voorschriften, maar door het vinden en ontdekken van normen en waarden vanuit gemeenschappelijke belangen.

Ik ben zelf als Syrisch Orthodox geboren in Nederland. Mijn spreektaal was erg zwak en ik wist erg weinig van mijn geloof en gewoontes in de kerk. Ik ben toen naar het St. Ephrem Klooster in Glane gegaan, met als doel mijn taal beter te leren spreken. Nadat ik twee keer naar een zomercursus gegaan was, ben ik dusdanig geïnteresseerd geraakt, dat ik na mijn school intern in het klooster ben gaan leren tot nu toe al drie maanden. Ik leer onder andere de taal, schrift en tradities.

Op deze manier blijven de gewoontes van de kerk behouden. En ik vind dat dit door de kerken gestimuleerd moet worden, zodat de kerk niet verloren gaat.

Hoogachtend,
Je Daniel Altundag

Beste Daniel,

Wij leven tegenwoordig in een tijd waarin het geloof op het punt staat te worden gedooft en de liefde in onze aderen is bevroren en wij onze plicht om te bidden en vasten hebben verwaarloosd. Tegenwoordig zijn wij meer en meer materialistisch; wij hebben liefdadigheidswerk verwaarloosd en wij zijn een goed voorbeeld van de ongelovigen waarvan 'God de buik is, en waarvan zij hun eer in hun schande stellen' (Filippenzen 3:19).

Het is ook inderdaad de grootste uitdaging van de Syrisch-orthodoxe Kerk om aansluiting te vinden met de tweede en derde generatie Syrisch-orthodoxen. Maar waar een wil is, is een weg en zo dus ook een weg naar deze generaties. Wij moeten nimmer vergeten dat ruim 2000 jaar geleden de mensheid in eenzelfde situatie verkeerde als waarin wij nu verkeren. Onze Here God zag hoe Zijn volk Hem slechts een lippendienst bewees, terwijl hun harten niet bij Hem lagen. Zo besloot God om de mensheid te verlossen door zelf naar haar toe te komen in de vorm van Zijn Zoon Jezus Christus. Zo zal de Kerk ook zelf de nieuwe generaties opzoeken en de evangelieboodschap bij hen verkondigen, zodat zij niet in vergetelheid zullen raken op de Dag des Oordeels. En zoals een herder zijn verloren schaap zal zoeken, zo zal de Kerk zich ook inspannen om haar verloren schapen terug bij de kudde te brengen. Er staat immers geschreven: 'Als iemand honderd schapen heeft en één daarvan dwaalt af, zal hij dan niet de negenennegentig andere in de bergen achterlaten en het verdwaalde schaap gaan zoeken? Als het hem lukt het te vinden, dan zal hij, dat verzeke Ik jullie, zich daarover meer verheugen dan over de negenennegentig die niet afgedwaald waren' (Matteüs 18:12-13). Het zijn immers de jongeren van deze tijd die de toekomst van onze Heilige Kerk zullen zijn. Door jongerenactiviteiten te organiseren op kerkelijk gebied, zal de Kerk onvermoeid doorgaan het Woord van God over te brengen op onze kinderen.

In de Heilige Schrift zegt onze Heer: 'waar er twee of drie in Mijn Naam bijeen zijn, daar ben Ik in hun midden' (Matteüs 18:20). Zo zal onze Heer ook aanwezig zijn wanneer wij samen bijeenkomen in de Kerk om tot God te bidden en om van het levende water te drinken. In de Schrift zegt onze Heer immers: 'Heeft iemand dorst, laat hij dan naar Mij toe komen, en laat hem drinken' (Johannes 7:37). Uit onze Heilige Kerk drinken vele volkeren de levende wateren. Al deze volkeren geloven in Christus, die voor ons gestorven is en de dood heeft overwonnen. Zoals de engelen blij waren met zijn opstanding, zo zijn wij ook vandaag blij dat wij in de liefde van Christus bijeen zijn om onze gebeden in de Syrische taal en de Nederlandse taal tot God te richten.

Of iemand nu in moeilijkheden verkeert, of alles heeft wat hij begeert, laat hem naar de Kerk komen zodat de Here Jezus hem kan verlossen van het materialisme, het nalaten te bidden en te vasten, en uiteraard van zijn moeilijkheden. Want God is een liefhebbende God en is genadig. 'Met de liefde die de Vader Mij heeft toegedragen, heb Ik jullie liefgehad. Blijf in die liefde met Mij verbonden.' (Johannes 15:9).

Vereniging van Orthodoxen 'H. Nikolaas van Myra'

**Voor de Vereniging van Orthodoxen schreef vader Hildo Bos;
gereageerd wordt door Kirill Pavlov.**

Beste Kirill,

Zoals je weet ben ik actief in de oecumene, de pogingen om de breuken tussen de verschillende christelijke kerkgenootschappen te genezen. In onze Orthodoxe visie betekent dit: eenheid zoeken rond een belijdenis van het Evangelie en een manier van Kerk-zijn zoals de apostelen ooit begonnen.

Dat 'Kerk-zijn' is nogal eens een pijnpunt. Veel protestanten beschuldigen ons (en de Rooms-katholieken) ervan dat we het levende geloof van de apostelen hebben veranderd in een log instituut. Dat niet het Evangelie en de Heilige Geest, maar menselijke gebruiken regeren. Wij krijgen juist soms de indruk dat sommige kerken elk besef van Kerk-zijn kwijt zijn. Ze beleven hun geloof in plaatselijke gemeenten (hun term voor het Griekse ekklesia – 'kerk') zonder duidelijke link met andere gemeenten en zonder autoriteit die toetst of het geloof van een gemeente trouw is aan het Evangelie.

Dat laatste is ook in de oecumene lastig. Stel, ik zoek eenheid tussen kerken. Met wie moet ik praten? Word ik het eens met de voorganger van gemeente A, dan is daarmee gemeente B niet dichterbij gekomen. Erger nog: zonder besef van de Kerk als een organisch geheel (Efeze 4:4-6: 'één lichaam en één Geest, [...] één Heer, één geloof, één doop, één God en Vader van allen') valt ook het streven naar eenheid weg. Alle losse gemeenten zijn toch gewoon samen dé Kerk? Sommigen geloven zelfs dat de éne Kerk bestaat uit alle denominaties samen (de branch theory). Dan moet de oecumene de eenheid die al bestaat simpelweg zichtbaar maken.

Anderen stellen: 'onze kerk is de Kerk; daarbuiten is helemaal niks'. Dan is oecumene ook vrij zinloos. Deze visie vind je bij ons orthodoxen, maar ook bij sommige katholieken en protestanten. De meeste lokale Orthodoxe kerken zijn genuanceerder: ze zien de Orthodoxe Kerk als de ongedeelde Kerk van Christus, maar herkennen in andere kerken grondvesten (elementen) van diezelfde Kerk. Een gezamenlijk standpunt zal hopelijk worden bepaald op het aanstaande concilie van alle lokale Orthodoxe kerken. Het lijkt er op dat zo'n concilie (voor het eerst sinds de negende eeuw) binnen enkele jaren zal plaatsvinden.

Kijk, daar heb je die kerk als een organisch geheel! Net als de apostelen (Handelingen 15) komen de Orthodoxe kerken bijeen op een concilie om samen een oplossing te vinden voor de hele Kerk.

Met andere woorden: bij ons orthodoxen zit het wel goed met dat Kerk-zijn. Voor ons hoeft het nut van het 'instituut kerk' niet in een document te worden uitgelegd, zoals dr. Arjan Plaisier heeft gedaan. Toch?

Theologisch: ja. Toch voelt het document relevant. Beleven wij de kerk als een lichaam of een instituut? Hoe gaan we met macht om? Met eenheid? Hebben geestelijken en gelovigen dezelfde visie? Wie staat in dienst van wie? Ik hoor gelovigen zeggen: 'God is in mijn hart, waar is de Kerk voor nodig?', of: 'Ik ga alleen bij mijn eigen priester naar de communie.' Ik zie sommige geestelijken wel érg makkelijk omgaan met de achting die het kerkvolk voor ze heeft. Een parochiepriester in Rusland verzuchtte laatst: 'Onze bisschoppen zien de wereld alleen nog vanachter de raampjes van hun Mercedes.'

Een document zoals dit gaat niet de wereld of de jongeren overtuigen dat de kerk wel zin heeft. Maar het is een mooi startpunt voor reflectie.

Graag je mening!

In Christus,
v. Hildo

Beste v. Hildo,

Dank voor je brief! Hoewel het vraagstuk van 'de oecumene' in mijn dagelijks leven geen grote rol speelt, is het wel degelijk een interessant – en relevant – onderwerp, omdat het een onderwerp is waar veel actuele (en soms ook controversiële) vraagstukken binnen de Orthodoxie aan opgehangen kunnen worden.

Aan het begin van je brief beschrijf je de oecumenische beweging als een poging om de breuk tussen verschillende kerkgenootschappen te genezen. Een interessante beschrijving, omdat het de vraag oproept wie de patiënt is. Binnen de Orthodoxe wereld hebben we de luxe om te kunnen steunen op een ononderbroken traditie die teruggaat tot de vroegste ontstaansperiode van het christendom, en het is verleidelijk om dit continuïteitargument te gebruiken om te beweren dat 'de rest' er naast zit. Het probleem daarbij is wel dat er voorbij wordt gegaan aan de ontwikkeling die de Orthodoxe traditie gedurende de afgelopen twee millennia doormaakte; in hoeverre is de huidige Orthodoxe kerk vergelijkbaar met de Orthodoxe kerk van vijf eeuwen geleden? We hebben de geschriften van kerkvaders, die ver teruggaan – maar hoeveel weten we nou eigenlijk over de dagelijkse praktijk, de dagelijkse geloofsbeleving van de gewone man? Is het beeld van rechtlijnige continuïteit terecht, of gebaseerd op wishful thinking?

Wat me opvalt, is dat je in je brief telkens terugkomt op de 'kerk'. Maar wat bedoel je hiermee? Over wie hebben we het als we spreken over de kerk; over de traditie, het instituut, of de doorsnee gelovige (in zoverre die bestaat...)? Ik vind het dan ook lastig om het te hebben over 'de mening van de kerk'. Binnen de Orthodoxe wereld is de oecumenische beweging zeer omstreden, en ik heb nooit begrepen waarom. In mijn beleving van het geloof is het streven naar een eenheid met andere christenen een logisch gevolg van het gebod 'Heb elkander lief', en tegelijkertijd ben ik binnen de Orthodoxe kerk hierin in de minderheid.

Op het moment dat je een dialoog wilt aangaan met je omgeving is het belangrijk om eerst te weten wie je zelf bent, wat je wilt. Ik het erg lastig vind om 'de Orthodoxe kerk' te definiëren, en ik denk dat een goed begrip van wat de 'kerk' inhoudt een essentiële vereiste voor een zinvolle dialoog met andere verwante geloofsgemeenschappen.

De oecumenische beweging dwingt ons in eerste plaats naar onszelf te kijken, en ik kan me goed voorstellen dat dit geen makkelijke of prettige taak is (om maar te denken aan de priesters die zich in een dure Mercedes door het arme Rusland laten vervoeren). Wellicht verklaart dit een deel van de angst en afkeer waar de oecumenische beweging in de Orthodoxe wereld tegenaan loopt? Ik ben benieuwd wat jij (als priester, maar ook als gelovige) hiervan vindt.

Met groet,
Kirill

Beste Kirill,

Dank voor je heldere en uitdagende antwoord. Ik pik twee punten op.

In West-Europa heeft de Orthodoxie de afgelopen eeuw enorm geprofiteerd van de interactie met de omgeving – met de maatschappij, met andere christenen in de oecumene. Veel theologen en gewone gelovigen ontdekten de eigenheid van de Orthodoxe traditie juist dankzij de ontmoeting met anderen. Door uit te (moeten) leggen werd veel helder. Veel van de meest leesbare en populaire Orthodoxe auteurs van de twintigste eeuw waren actief in de oecumene. Juist daar leerden ze hun eigen traditie beter kennen en waarderen. Zoals je stelt: door de ander leren we onszelf kennen.

Je vraagt ook naar mijn visie op het instituut 'kerk'. Een Orthodox priester uit de twintigste eeuw, vader Sergi Boelgakov (ook niet onomstreden overigens), heeft voor mij een mooie definitie van de Orthodoxe Kerk gegeven: 'De Kerk van Christus is geen instituut, maar nieuw leven met Christus en in Christus, gedreven door de Heilige Geest.' Met andere woorden: voor alles een spirituele realiteit.

Die realiteit bestaat echter in concrete mensen, in een concrete maatschappij. De Kerk is een gemeenschap van mensen die een spirituele realiteit delen. Hun gemeenschap is zichtbaar, geordend en in constante interactie met de omringende wereld. Geen instituut, maar wel een lichaam, naar het beeld van de apostel Paulus.

Een lichaam heeft een herkenbare vorm. De ledematen en organen hebben verschillende functies en verantwoordelijkheden. Is de Kerk dan toch gewoon een instituut (met bazen in een Mercedes)? Zelf vind ik hierop het antwoord in de woorden van een ander Orthodox oecumenicus, Metropoliet Anthony van Sourozh: 'De Kerk is een piramide. Alleen staat deze piramide op zijn kop: er wordt niet geheerst maar gediend. Helemaal onderop rust de piramide op Jezus Christus, die zich de dienaar van allen maakte.'

Met dat ideaal kan ik vooruit.

Hartelijke groet,
v. Hildo

Gesprekssuggesties

De Raad van Kerken hoopt met deze brochure het gesprek in parochies en gemeenten over kerkzijn te stimuleren. In de eerste plaats tussen de generaties, maar uiteraard ook binnen de generaties, immers: het is voor ieder van ons van belang om te horen hoe anderen aankijken tegen de manier waarop we met elkaar kerkzijn.

Hieronder reiken we enkele mogelijke vragen/methodieken aan om het gesprek over de brieven in groepen te stimuleren.

Kies één brief uit. Laat ieder aanstrepen in de brief waar hij of zij mee instemt en waar hij of zij moeite mee heeft. Bespreek de aangestreepte gedeelten met elkaar.
of:

Laat ieder een brief uitkiezen die hem of haar in het bijzonder aanspreekt en laat om beurten ieder vertellen waarom men voor die ene brief koos (voorwaarde voor deze werkwijze is dat alle gespreksdeelnemers de brochure tevoren goed hebben kunnen lezen).

Schrijf binnen de parochie of gemeente zelf brieven aan elkaar. Dat kan bijvoorbeeld tussen oud(er) en jong(er) of tussen bepaalde groepen zoals catechisanten, kerkenraad/parochiebestuur, diaconie, jongerengroepen, vrouwenvereniging, kerkvoogdij, bezoekgroepen en dergelijke.

In het kerk- of parochieblad worden (fragmenten van) brieven gepubliceerd ter overweging.

3

4

De gespreksleiders kiezen bepaalde citaten uit en leggen die voor aan de groep (zoals de uitspraak uit Anglicaanse kring over het 'wachtlopen tegen de duivel').

Neem de notitie *De kerk als instituut* als uitgangspunt voor de bespreking en de vragen die daarin worden geformuleerd over de onmisbaarheid, maar ook de problematische kant van het instituut, alsmede de vragen over de richting waarin we moeten zoeken als het gaat om de vormgeving van het instituut.

5

6

Deelt u (na lezing) de opmerking in de inleiding van de brochure dat het grootste verschil in benadering van de kerk als instituut niet is dat tussen jongeren en ouderen, en dat veel bepalender voor de visies ieders persoonlijke geschiedenis is, de ervaringen die daar opgedaan werden en de behoeften die mede daardoor gegroeid zijn? Hoe reageert u op de opmerking: *'Waar er zich wel duidelijke verschillen tussen jonger en ouder voordoen, zal ieder zich de vraag moeten stellen of dat ook iets zegt over de wijze waarop de ouderen vorm gegeven hebben aan het kerkzijn.'*

Colofon

Het materiaal is ontwikkeld op initiatief van de Raad van Kerken in Nederland. De teksten van de brieven zijn voor verantwoordelijkheid van de auteurs.

Redactie

Greetje Witte-Rang

Eindredactie

Klaas van der Kamp, Beppie van Laar

Foto's/illustraties

Klaas van der Kamp, Dio van Maaren, e.v.a.

Ontwerp en vormgeving

Murk Pietersma

